การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษาหอมหัวแดง

สุรีรัตนาพร นามวงษ์

งานนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
มกราคม 2559
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์และคณะกรรมการสอบปากเปล่างานนิพนธ์ ได้พิจารณางานนิพนธ์ของ สุรีรัตนาพร นามวงษ์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์

.....ประธาน

(ดร.นพดล เดชประเสริฐ)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

(ดร.นพดล เดชประเสริฐ)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรพต วิรุณราช)

.....กรรมการ

(ดร.นนท์ สหายา)

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์อนุมัติให้รับงานนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรพต วิรุณราช)

วันที่ 26 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559

กิตติกรรมประกาศ

งานนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีจากความกรุณาของท่านอาจารย์ ดร.นพดล เดชประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษางานนิพนธ์ ซึ่งเป็นผู้ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนคอยช่วยเหลือปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของงานวิจัยฉบับนี้ด้วยความเอาใจใส่และทุ่มเท จนงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณท่าน ผศ.ดร.บรรพต วิรุณราช และอาจารย์ ดร.นนท์ สหายา ที่คำแนะนำปรึกษาและให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัย ขอบพระคุณ พันเอก ดร.ธนณัฐ ยังเฟื่องมนต์ ดร.วุฒชัย สิทธิมาลากร ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และ นพ.พิบูล อิสสระพันธุ์ ซึ่งเป็นทั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่คอยช่วยตรวจสอบเครื่องมือและผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือในงานวิจัยชิ้นนี้ โดยให้ทั้งข้อมูลสำคัญและให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัย โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการเกษตรและความรู้เกี่ยวกับโทษจากสารเคมีที่ใช้ในการเกษตรนั้น นอกจากนี้ยังได้แนะนำบุคคลที่เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการเกษตรให้อีกด้วย ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลอย่างละเอียด โดยเฉพาะคุณลุงสุริยา อดีตกำนันตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้เป็นผู้แนะนำและพาไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คุณแวว เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนประจำองค์การบริหารส่วนตำบลยางชุมใหญ่ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตำบลยางชุมใหญ่

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดา ที่คอยช่วยเหลือทุกอย่าง ทั้งช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลการไปสัมภาษณ์เกษตรอำเภอ กำนัน กลุ่มตัวอย่าง และคอยอยู่เคียงข้างเสมอตลอดมาจนทุกวันนี้

สุรีรัตนาพร นามวงษ์

56720082: สาขาวิชา: การจัดการสาธารณะ; บธ.ม. (การจัดการสาธารณะ)
คำสำคัญ: มาตรฐาน GAP/ การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียง

สุรีรัตนาพร นามวงษ์: การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษาหอมหัวแดง (SUSTAINABLE AGRICULTURAL DEVELOPMENT TO UPGRADE TO GAP STANDARD, A CASE STUDY OF SHALLOT) อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์: นพดล เดชประเสริฐ, บธ.ด. 77 หน้า. ปี พ.ศ. 2558.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรในการปลูกหอมแดงให้ได้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหอมแดง (GAP) เพื่อศึกษาการพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงในการปลูกหอมแดงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และเพื่อยกระดับชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview: SSI) ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยคือ เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงใน ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 10 คน ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จำนวน 5 คน และปลูกแบบดั้งเดิมจำนวน 5 คน และได้ทำการสัมภาษณ์กำนัน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และเกษตรอำเภอเพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลอีกทางหนึ่งด้วย แล้วนำข้อมูลมาพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ต่างก็มีความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกำหนดและวิธีปฏิบัติตามมาตรฐาน การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เป็นอย่างดี แต่ยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงในการปลูกหอมแดงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) มากนัก และเมื่อเกษตรกรปลูกหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) แล้วส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการเกษตรแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ในการปลูกหอมแดงคือการที่เกษตรกรยังนิยมใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชและใช้ปุ๋ยเคมีบำรุงในการปลูกหอมแดงอยู่

56720082: MAJOR: PUBLIC MANAGEMENT; M.B.A. (PUBLIC MANAGEMENT)
KEYWORDS: GPA STANDARD/ SUSTAINABLE AGRICULTURAL DEVELOPMENT

SUREERATTANAPORN NAMWONG: SUSTAINABLE AGRICULTURAL DEVELOPMENT TO UPGRADE TO GAP STANDARD, A CASE STUDY OF SHALLOT. ADVISOR: NOPPADON DEJPRASERT, D.B.A. 77 P. 2015.

The research attempts to study comprehension of farmers in planting shallots to reach GAP standard, to study the sustainable agricultural development to plant shallot to upgrade GAP standard, to upgrade quality of life and life style of farmers with the use of Semi-Structured Interview (SSI) whilst In-depth Interview was utilized as the research tool in this study. The subjects in this study were 10 farmers planting shallots in Yang Chum Yai Sub-district, Yang Chum Noi District, Si Sa Ket Province. Of all subjects, five farmers planted shallot according to GAP standard whilst five farmers planted shallot using traditional technique. In addition, the interview of Subdistrict Headman, official from Subdistrict Administrative Organization (SAO), and Head of District Agricultural Office to be compiled to analyze as descriptive data.

The findings reveal that the farmers well comprehended the regulation and procedures in GAP standard whilst there did not understand the sustainable agricultural development to plant shallot. When planting according to GAP standard, the farmer could increase their income and their life became better. The problems in the sustainable agricultural development to plant shallot was the use of chemicals to get rid of agricultural pests and the use of chemical fertilizer to enrich shallots.

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... จ

สารบัญ..... ฉ

สารบัญตาราง..... ซ

สารบัญภาพ..... ฌ

บทที่

1 บทนำ..... 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 4

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย..... 5

คำถามงานวิจัย..... 5

ขอบเขตของการวิจัย..... 5

กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 6

นิยามศัพท์เฉพาะ..... 7

2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 8

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ..... 8

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี..... 10

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปลูกหอมแดง..... 16

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร..... 23

แนวคิดเกี่ยวกับการเกษตรแบบพอเพียง..... 27

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 33

3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 37

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 37

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 37

การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 38

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	39
4	ผลการวิจัย	40
	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรพอเพียง	40
	การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับการปลูกหอมแดงสู่มาตรฐาน GAP	49
	รายได้ที่ได้รับและวิถีชีวิตความเป็นอยู่	50
	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเกษตรแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP ในการปลูกหอมแดง	55
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	57
	สรุปผลการวิจัย	57
	อภิปรายผลการวิจัย	60
	ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้และในการนำวิจัยไปประยุกต์ใช้	62
	ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป	62
บรรณานุกรม		63
ภาคผนวก		67
	ภาคผนวก ก	68
	ภาคผนวก ข	71
ประวัติย่อของผู้วิจัย		77

สารบัญตาราง

ตารางที่ หน้า

1-1 ข้อมูลการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ปี 2556/ 2557 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ..... 2

1-2 ราคาสินค้าหอมแดง จังหวัดศรีสะเกษ ณ วันที่ 1 เดือนพฤษภาคม 2557..... 3

2-1 ข้อกำหนด หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจประเมินรับรองฟาร์ม GAP..... 11

2-2 ขนาดของหอมแดงแบบหัวเดี่ยว..... 20

2-3 ขนาดของหอมแดงแบบมัด..... 20

4-1 ราคาหอมแดงฤดูการผลิตปี 2558/2559..... 47

4-2 เปรียบเทียบวิธีการปลูกหอมแดงตามแบบดั้งเดิมกับปลูกตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)..... 48

4-3 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของเกษตรกร..... 51

4-4 รายได้เฉลี่ยของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง..... 51

4-5 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการปลูกหอมแดงต่อ 1 ครั้ง..... 52

5-1 สรุปผลการวิเคราะห์การปลูกหอมแดงตามแบบดั้งเดิมกับปลูกตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี..... 59

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1-1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
2-1	ปฏิทินการดูแล.....	18
2-2	ปรัชญาการพัฒนาการเกษตร.....	24
4-1	กระบวนการผลิตหอมแดงของครอบครัวเกษตรกร ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ.....	43

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้โลกของเรามีการเปลี่ยนแปลงสภาพไปจากอดีตอย่างมากมายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม เช่น การเปลี่ยนแปลงจากการใช้สินค้าแลกสินค้ามาสู่การใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน การเปลี่ยนแปลงจากการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายมาสู่การใช้ชีวิตที่ซับซ้อนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงจากการปกครองกันเองในสังคมเล็ก ๆ มาสู่การปกครองในระดับประเทศ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต่างก็ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนทั่วโลกเป็นอย่างมาก รวมทั้งประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงนี้ด้วย

ประเทศไทยมีพื้นฐานเป็นประเทศเกษตรกรรม มีการเพาะปลูกพืชเพื่อเลี้ยงชีพมายาวนาน ถึงแม้รัฐบาลจะพยายามส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรม แต่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศก็ยังคงอาชีพดั้งเดิมคือการเป็น “เกษตรกร” มีการปลูกพืชหลายชนิดทั้งเพื่อยังชีพและขาย เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง รวมทั้งหอมแดงซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกโดยใช้วิธี GAP (Good agricultural practices) “การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี” เป็นระบบการปฏิบัติงานมาตรฐานสากลประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากสินค้าเกษตรที่ส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศมีปัญหาการปนเปื้อนของสารเคมีและโรคแมลงศัตรูพืช GAP จึงเป็นระบบมาตรฐานที่แสดงให้เห็นว่า ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มีความปลอดภัยในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง (ชาวไร่ กาญจโนมัย, 2555)

หอมแดงมีการปลูกในประเทศไทยมาเป็นเวลานานเนื่องจากสามารถปลูกได้ตลอดปี หอมแดงจะปลูกได้ดีในที่ที่มีอากาศเย็น ดังนั้นหอมแดงจึงเป็นพืชที่ปลูกได้ดีในภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน พะเยา ลำปาง แม่ฮ่องสอน และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัด ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ซึ่งหอมแดงเป็นที่นิยมของผู้บริโภค ทั้งในประเทศ และต่างประเทศโดยนิยมนำมาประกอบอาหาร และนำไปแปรรูปเพียงเล็กน้อย เช่น หอมแดงผง น้ำพริกเผา เป็นต้น (อรวรรณ บุตรโส, 2547)

จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการปลูกหอมแดงมากที่สุดและเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดหนึ่งที่ทำรายได้เข้าจังหวัดศรีสะเกษมากเป็นอันดับสองรองจากข้าว หอมแดงศรีสะเกษถือว่าเป็นหอมแดงที่มีคุณภาพดีกว่าที่อื่น มีคุณลักษณะพิเศษคือ เปลือกมีสีแดงเข้ม ด้านในมีสีม่วง กลิ่นฉุน

แรง เก็บรักษาได้ยาวนาน จุดเด่นของหอมแดง ศรีสะเกษคือ หัวใหญ่ แห้ง แดง คอเล็ก ดั่งสโลแกนที่ว่า “ใหญ่ แห้ง แดง มัน คอเล็ก” ทั้งนี้จังหวัดศรีสะเกษ มีเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงประมาณ 5,000 ครอบครัว ซึ่งทั้งหมดเป็นเกษตรกรรายย่อย ในแต่ละปีมีการส่งออกหอมแดงปีละ 400-500 ล้านบาท ในฤดูการผลิตปี 2554 จังหวัดศรีสะเกษ มีพื้นที่การปลูกหอมแดงทั้งสิ้น 28,771 ไร่ และในปี 2555 มีเนื้อที่ปลูกหอมแดงเพิ่มขึ้นเป็น 40,515.10 ไร่ ให้ผลผลิต 123,141.19 ตันต่อปี โดยมีการเพาะปลูกเกือบทุกพื้นที่ ได้แก่ อำเภอยางชุมน้อย อำเภอราษีไศล อำเภอวังหิน อำเภอโนนคูน อำเภอขุขันธ์ อำเภอกันทรารมย์ และอำเภอยางชุมน้อย (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ, 2555) โดยอำเภอยางชุมน้อย เป็นแหล่งผลิตหอมแดงที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดศรีสะเกษ มีเกษตรกรกว่า 3,000 ราย ปลูกหอมแดง เป็นเนื้อที่กว่า 9,300 ไร่ ผลผลิตหอมแดงประมาณ 26,000 ตันต่อปี (สำนักงานเกษตรอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, 2558)

ตารางที่ 1-1 ข้อมูลการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ปี 2556/ 2557 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ที่	ตำบล	พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ							
		ข้าวนาปี	ข้าวนาปรัง	หอมแดง	พริก	กระเทียม	ยางพารา	ไม้ผล-ไม้ยืนต้น	พืชผักอื่นๆ
1	ยางชุมน้อย	14,869	-	3,219	18	18	54	25	51
2	ลิ้นฟ้า	15,735	-	2,386	316	13	188	25	22
3	คอนกาม	16,971	-	1,265	134	15	59	19	29
4	โนนคูณ	28,561	-	1,605	211	17	6	6	21
5	กุดเมืองฮาม	15,081	627	772	154	16	19	14	19
6	บึงบอน	12,686	-	2,521	1,111	39	161	20	546
7	ยางชุมใหญ่	10,878	-	1,391	264	16	32	11	39
	รวม	114,781	627	13,159	2,208	134	519	120	727

จากตารางจะเห็นว่า หอมแดงเป็นพืชเศรษฐกิจที่เกษตรกร อ.ยางชุมน้อยปลูกมากรองจากข้าว ซึ่งปริมาณหอมแดงที่เกษตรกรผลิตได้ดังกล่าว ถือว่ามีปริมาณมาก โดยในบางปีก็มากกว่าความต้องการของตลาด จนทำให้ในปีนั้นหอมแดงมีราคาตกต่ำ เพราะผลผลิตออกมาในช่วงเวลาเดียวกันผลผลิตหอมแดงของจังหวัดอื่น ในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ถ้าพ่อค้าในท้องที่ไม่สามารถรองรับผลผลิตออกสู่ตลาด และเกษตรกรไม่มีการเก็บไว้เพื่อชะลอผลผลิตบ้างก็จะทำให้

ผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกัน ส่งผลให้เกิดภาวะราคาตกต่ำเป็น เพราะตลาดไม่สามารถรองรับผลผลิตในช่วงเวลาเดียวกันได้

ตารางที่ 1-2 ราคาสินค้าหอมแดง จังหวัดศรีสะเกษ ณ วันที่ 1 เดือนพฤษภาคม 2557 (สำนักงานการค้าภายในจังหวัดศรีสะเกษ, 2557)

สินค้า/ เกรดสินค้า	เกษตรกรขายได้ (ราคาบาท/กก.)	ผู้ค้าท้องถิ่นรับซื้อ (ราคาบาท/กก.)
สดคละ	-	-
แห้งคละ	-	-
แห้งใหญ่พิเศษ(มัดจุก)	-	-
แห้งใหญ่ (มัดจุก)	22-25	22-25
แห้งกลาง (มัดจุก)	20-22	20-22
แห้งเล็ก (มัดจุก)	-	-
หอมใหญ่พิเศษ (ปี๋ง)	18-20	18-20
หอมใหญ่ (ปี๋ง)	15-16	15-16
หอมกลาง (ปี๋ง)	16-18	16-18
หอมเล็ก (ปี๋ง)	-	-

ในทุกวันนี้เกษตรกรประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ตลาดสินค้าเกษตรมีความผันผวนไม่แน่นอน บางปีผลผลิตราคาสูงแต่บางปีราคาตกต่ำ และการทำการเกษตรยังมีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติที่ไม่อาจคาดเดาได้ ทำให้เกษตรกรมีรายได้ไม่เพียงพอต้องไปกู้เงินจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบจนเป็นหนี้สิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยกรมวิชาการเกษตรเห็นความจำเป็นต้องปรับปรุงระบบการเกษตรของครอบครัวเกษตรกรไทยให้สอดคล้องกับสภาวะการผลิตและการตลาดในปัจจุบัน และเพื่อให้พืชชนิดต่าง ๆ เป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหาร (Food safety) จึงได้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรพัฒนาการผลิตพืชโดยใช้วิธีการการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) มาใช้ในการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัย มีคุณภาพและปลอดศัตรูพืช เป็นที่ต้องการของตลาดผู้บริโภคซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและเพื่อประโยชน์ในการส่งออกโดยให้มีการผลิตตามความเหมาะสมในระบบนิเวศเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงในอาชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

หอมแดง ซึ่งเป็นพืชที่ให้ผลตอบแทนในระยะสั้น ๆ แต่ละปีมีราคาขายที่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบราคาต้นทุนการปลูกหอมแดงกับการปลูกพืชชนิดอื่นจะพบว่า หอมแดงมีราคาต้นทุนสูงกว่าพืชชนิดอื่นและมีราคาไม่คงที่ บางปีราคาสูงทำให้ชาวบ้านแห่มาปลูกในปีถัดมา จนทำให้ปีถัดมาหอมแดงมีราคาตกต่ำ แต่ถึงแม้ว่าจะมีราคาตกต่ำเกษตรกรก็ยังมีการขยายพื้นที่การเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกปี โดยเกษตรกรยังคงวิธีการปลูกแบบเดิม ๆ ดังเช่นที่เคยทำต่อ ๆ กันมาในอดีต แม้ว่าภาครัฐจะพยายามส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกหอมแดงโดยใช้วิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิต เพิ่มราคา และเพื่อประโยชน์ในการส่งออก แต่เกษตรกรในเขต ต. ยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย ก็ยังไม่มีความสนใจมากนัก เนื่องจากเกรงว่าหากเปลี่ยนมาทำการปลูกแบบ GAP แล้วจะมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น และจากการการที่เกษตรกรยังคงใช้วิธีการปลูกแบบเดิม ๆ อยู่จึงทำให้ไม่สามารถที่จะเพิ่มมูลค่าสินค้าให้มีราคาเพิ่มขึ้นเพื่อที่จะมีรายได้ที่เหมาะสมกับค่าครองชีพในปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิธีการปลูก ปัญหาการจากปลูก รายได้จากผลผลิตหอมแดงที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกร ทั้งผู้ปลูกตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและผู้ปลูกตามแบบวิธีดั้งเดิม ซึ่งความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงและเป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีการปลูกหอมแดงตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาสนใจปลูกหอมแดงตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีรายได้มากขึ้น สอดคล้องและเพียงพอกับค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นในปัจจุบัน เมื่อเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เกษตรกรก็จะหันมาปลูกหอมแดงตามแนวทางทางการเกษตรที่ดีมากขึ้น ก่อให้เกิดประโยชน์ในการส่งออกราคาหอมแดงสูงขึ้น เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นซึ่งจะช่วยยกระดับชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้นอย่างพอเพียง นอกจากนี้ยังสามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปปรับใช้กับเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงในพื้นที่อื่นต่อไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรในการปลูกหอมแดงให้ได้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหอมแดง (GAP)
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงในการปลูกหอมแดงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เกษตรกรสามารถนำหลักเกษตรแบบพอเพียงมาปรับใช้กับการปลูกหอมแดงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกหอมแดง ตามแนวทางการจัดการคุณภาพตามมาตรฐาน GAP

2. เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการพัฒนาวิธีการปลูกหอมแดงซึ่งจะทำให้เกิดองค์ความรู้ และเกษตรกรมีอาชีพมีรายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอต่อความเป็นอยู่และสอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน

3. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการยกระดับและจัดคุณภาพของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการสนับสนุนและส่งเสริมการปลูกหอมแดงอย่างมีคุณภาพต่อไปต่อไป

คำถามงานวิจัย

1. เกษตรกรมีความความรู้ความเข้าใจต่อการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหอมแดง (GAP) อย่างไร

2. สามารถพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับการปลูกหอมแดงสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ได้อย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษาหอมหัวแดง” มีขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการพัฒนาการเกษตรกรรมแบบพอเพียงในการปลูกหอมแดงโดยวิธีปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

ขอบเขตด้านพื้นที่ ดำเนินการศึกษาในเขตตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ขอบเขตด้านเวลา ดำเนินการศึกษาในช่วงเวลา 7 เดือน เริ่มในเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2558 ถึง 30 มกราคม พ.ศ. 2559

กรอบแนวคิดในการวิจัย

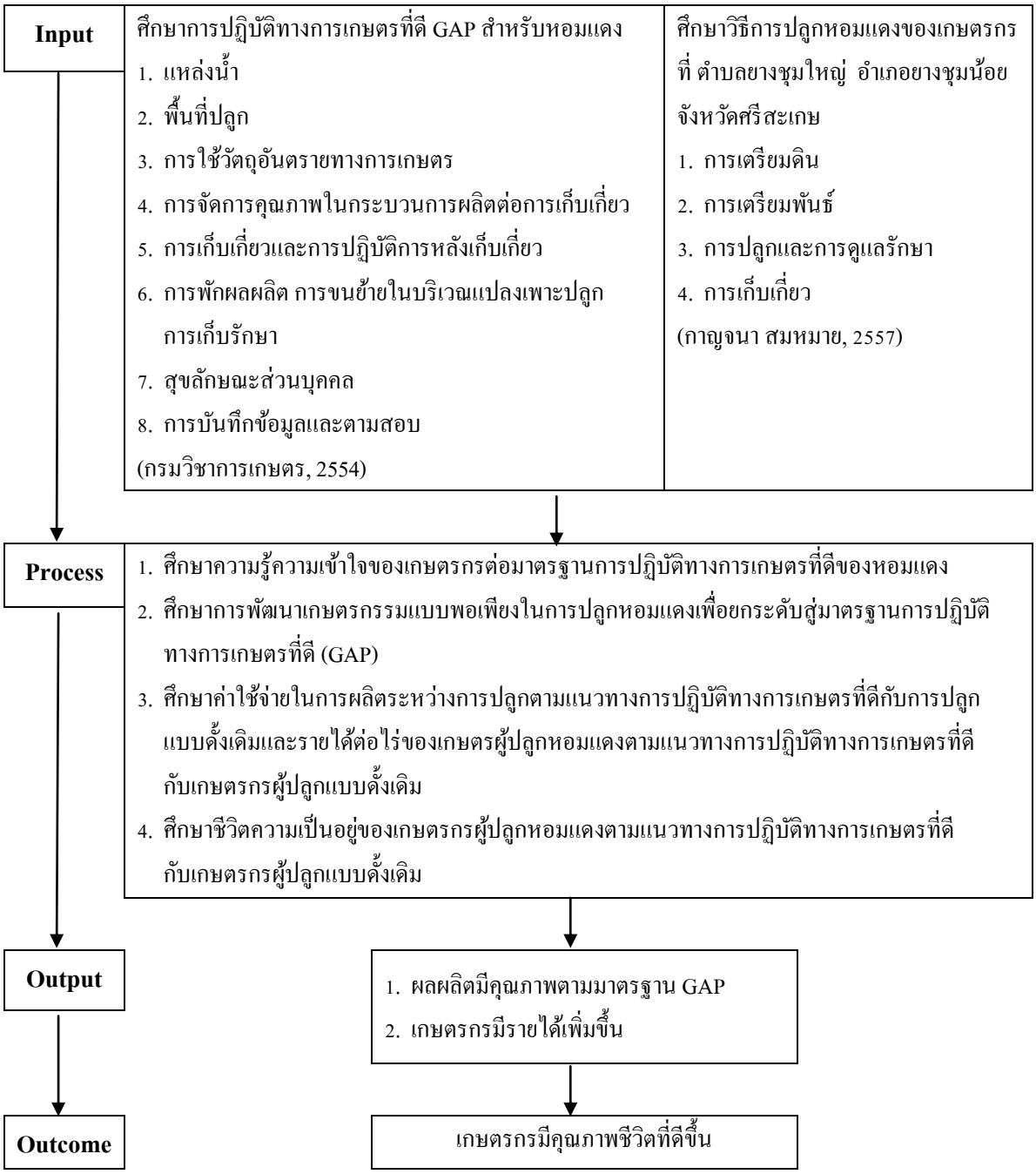

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เกษตรแบบพอเพียง หมายถึง การทำการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียง หมายถึง การพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกร

GAP (Good agriculture practice) หอมแดง หมายถึง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหอมแดง

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหอมแดง หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติในไร่หอมแดงเพื่อให้ได้ผลิตผลที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการบริโภค

ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร หมายถึง การรับรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงในตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ต่อการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของหอมแดง

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงใน ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

คุณภาพชีวิต หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ต้นทุนค่าใช้จ่าย หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการปลูกหอมแดงในแต่ละรอบการผลิต

รายได้ต่อไร่ หมายถึง รายได้ของเกษตรกรในการเก็บเกี่ยวหอมแดงแล้วขายต่อไร่

ชีวิตความเป็นอยู่ หมายถึง สภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่รวมทั้งแนวทางการใช้ชีวิตของเกษตรผู้ปลูกหอมแดงในตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ผลผลิตหอมแดง หมายถึง ปริมาณหอมแดงที่เกษตรกรปลูกได้แล้วส่งขาย

ผลผลิตมีคุณภาพ หมายถึง ผลผลิตมีความปลอดภัย ไม่มีสารเคมีตกค้างและเป็นที่ต้องการของตลาด

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษาหอมหัวแดง” ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)
3. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปลูกหอมแดง
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร
5. แนวคิดเกี่ยวกับการเกษตรแบบพอเพียง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ประวัติความเป็นมาและการพัฒนาการปลูกหอมแดงในตำบลยางชุมใหญ่เมื่อประมาณ 300 ปีมาแล้ว ชาวบ้านยางชุมใหญ่อพยพมาจากแขวงจำปาสัก และเวียงจันทร์ ประเทศลาว มีเชื้อสายลาวเวียงจันทร์ อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านแวงและบ้านเค่าครกขึ้นกับตำบลลิ้นฟ้า อำเภอราษีไศล จังหวัดขุขันธ์ (ชื่อเดิมของจังหวัดศรีสะเกษ) ต่อมาในปี พ.ศ. 2460 เกิดโรคระบาดในบ้านแวงและบ้านเค่าครก ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านยางชุมใหญ่ ประกอบอาชีพทำการเกษตร และเริ่มนำหอมแดงมาปลูกเพื่อรักษาโรคหวัดและประกอบอาหาร (องค์การบริหารส่วนตำบลยางชุมใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ, 2555)

ช่วงปี พ.ศ. 2480-2500 ครอบครัวเกษตรกรปลูกหอมแดงเพื่อบริโภคในครอบครัวมากขึ้น ปลูกประมาณ 1-2 งาน ปลูกเพื่อยังชีพและการแลกเปลี่ยนระหว่างครอบครัว แลกข้าว ปลาร้า รวมถึงเกลือ อาศัยแรงงานคนในครอบครัวผลิตหอมแดง เช่น การทำแปลงหอมแดง การเตรียมดิน การดูแลรักษา ต่อมาปี พ.ศ. 2530 ได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตหอมแดง โดยเฉพาะรถไถนาเดินตามและสารเคมีคุมหญ้า ทำให้ครอบครัวเกษตรกรขยายพื้นที่ปลูกหอมแดง บุกเบิกป่าขยายพื้นที่เพาะปลูกหอมแดงในเขตชุมชนและพื้นที่ป่าในเขตอำเภอยางชุมน้อย จากมีพื้นที่ปลูกหอมแดง 1 ไร่เป็น 5-10 ไร่ เริ่มผลิตหอมแดงเชิงพาณิชย์มากขึ้น เน้นการผลิตเพื่อขาย เริ่มจ้างแรงงานผสมผสานกับการลงแขก เช่น การทำแปลง การปลูกหอมแดง การเก็บเกี่ยว ตลอดทั้งการจำหน่าย มี

ตลาดในอำเภอเมืองศรีสะเกษ ตลาดต่างประเทศที่รองรับผลผลิต ครอบครัวเกษตรกรจึงเริ่มปลูกหอมแดงเพิ่มขึ้นจนมาถึงปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2538 ตั้งเป็นตำบลยางชุมใหญ่ แบ่งการปกครองเป็น 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านยางชุมใหญ่, หมู่ที่ 2 บ้านยางชุมใหญ่, หมู่ที่ 3 บ้านยางชุมใหญ่, หมู่ที่ 4 บ้านดอนโก, หมู่ที่ 5 บ้านยางชุมใหญ่, หมู่ที่ 6 บ้านยางชุมใหญ่, หมู่ที่ 7 บ้านยางชุมใหญ่ และหมู่ที่ 8 บ้านยางชุมใหญ่

ตำบลยางชุมใหญ่มีประชากร 3,439 คน และ 622 หลังคาเรือน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, 2556)

ตำบลยางชุมใหญ่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ โดยมี

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลบึงบอน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลลิ้นฟ้า อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลอีปาด อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลคอนกาม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ลักษณะภูมิทางกายภาพ เป็นที่ราบป่าโปร่งสลับทุ่งนา ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย หน้าดินเป็นชั้นดินทรายไม่อุ้มน้ำ ทำให้น้ำซึมผ่านได้เร็วไม่สามารถกักเก็บน้ำได้นาน ดินมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำนาทำสวน ไม่มีภูเขา และมีแม่สายสำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำมูลไหลผ่านทางด้านทิศใต้ ใช้เป็นแนวแบ่งเขตกับอำเภอเมืองศรีสะเกษ นอกจากนี้แหล่งน้ำธรรมชาติและหนองน้ำขนาดเล็กกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป แต่จะมีน้ำขังเฉพาะในฤดูฝน

แหล่งน้ำที่สำคัญ แหล่งน้ำที่สามารถใช้เพื่อการเกษตรได้ตลอดปี ได้แก่ ห้วยสีไคในพื้นที่ตำบลลิ้นฟ้า ประกอบกับตำบลยางชุมใหญ่เป็นพื้นที่ที่น้ำใต้ดินมีปริมาณมากและอยู่ในระดับที่ไม่ลึกเกษตรกรขุดเจาะในระดับความลึกประมาณ 10 เมตรจะมีน้ำใช้ได้ตลอดปี และมีแม่น้ำมูลไหลผ่านตำบลกุดเมืองฮาม ตำบลคอนกาม และตำบลลิ้นฟ้า

การคมนาคม การเดินทางไปยังอำเภอยางชุมน้อยเดินทางโดยรถยนต์ถนนสายศรีสะเกษ-ยางชุมน้อย ทางหลวงชนบทหมายเลข 5009 ถึงอำเภอยางชุมน้อยระยะทาง 22 กิโลเมตร ถนนลาดยางบางช่วงเป็นหลุมบ่อ เนื่องจากถนนขาดการบูรณะ มีรถโดยสารประจำทางวิ่งผ่านเส้นทางแต่ไม่ตลอดวัน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 45 นาที ขึ้นรถยนต์ถนนสายศรีสะเกษยางชุมน้อยจากอำเภอยางชุมน้อย ระยะทาง 6 กิโลเมตร

อาชีพ/ รายได้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและเป็นที่รู้จักกันทั่วประเทศ คือ หอมแดง รองลงมาเป็น ข้าวหอมมะลิ พริก กระเทียมและการเลี้ยงสัตว์ ตำบลยางชุมใหญ่ ประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกหอมแดง เนื่องจากหอมแดง

ซึ่งหอมแดงเป็นพืชผักที่ปลูกได้ตลอดทั้งปี และโดยธรรมชาติแล้วหอมแดงจะชอบอากาศเย็นและเวลาในตอนกลางวันสั้น คือ ต้องการแสงแดดเพียง 9-10 ชั่วโมงต่อวัน ดังนั้นเกษตรกรจึงนิยมปลูกหอมแดงในช่วงฤดูหนาวซึ่งหอมแดงจะมีการเจริญเติบโตดี แตกกอให้จำนวนหัวมาก มีขนาดหัวใหญ่ ถึงแม้ว่าหอมแดงที่ปลูกในฤดูหนาวจะมีอายุการเก็บเกี่ยวนานกว่าหอมแดงที่ปลูกในฤดูอื่นก็ตาม

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good agriculture practices เรียกย่อ ๆ ว่า GAP) หมายถึง แนวทางในการทำการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ได้ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุนและขบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืนทางการเกษตรและไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม โดยหลักการนี้ได้รับการกำหนดโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO)

สำหรับประเทศไทย กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP) โดยได้กำหนดข้อกำหนด กฎเกณฑ์และวิธีการตรวจประเมิน ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่สอดคล้องกับ GAP ตามหลักการสากล เพื่อใช้เป็นมาตรฐานการผลิตพืชในระดับฟาร์มของประเทศ รวมทั้งได้จัดทำคู่มือการเพาะปลูกพืชตามหลัก GAP สำหรับพืชที่สำคัญของไทยจำนวน 24 ชนิด ประกอบด้วย ผลไม้ ทุเรียน ลำไย กล้วยไม้ สับปะรด ส้มโอ มะม่วง และส้มเขียวหวาน พืช ผัก มะเขือเทศ หน่อไม้ฝรั่ง ผักคะน้า หอมหัวใหญ่ กะหล่ำปลี พริก ถั่วฝักยาว ถั่วลันเตา ผักกาดขาวปลี ข้าวโพดฝักอ่อน หัวหอมปลี และหัวหอมแบ่ง ไม้ดอก กล้วยไม้ตัดดอก และปทุมมา พืชอื่น ๆ กาแฟ โรบัสต้า มันสำปะหลัง และยางพารา

การตรวจรับรองระบบ GAP ของกรมวิชาการเกษตรได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. กระบวนการผลิตที่ได้ผลิตผลปลอดภัย
2. กระบวนการที่ได้ผลิตผลปลอดภัยและปลอดภัยจากศัตรูพืช
3. กระบวนการผลิตที่ได้ผลิตผลปลอดภัย ปลอดจากศัตรูพืชและคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค

ตารางที่ 2-1 ข้อกำหนด หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจประเมินรับรองฟาร์ม GAP

ลำดับข้อกำหนด	เกณฑ์ที่กำหนด	วิธีการตรวจประเมิน
1. แหล่งน้ำ	น้ำที่ใช้ต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์	ตรวจพินิจสภาพแวดล้อมหากอยู่ในสภาวะเสี่ยงให้ตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพน้ำ
2. พื้นที่เพาะปลูก	ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์ที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลิตผล	ตรวจพินิจสภาพแวดล้อม หากอยู่ในสภาวะเสี่ยงให้ตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพดิน
3. การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร	1. หากมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตให้ใช้ตามคำแนะนำหรืออ้างอิงคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร หรือตามฉลากที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2. ต้องใช้สารเคมีให้สอดคล้องกับรายการ 3. ห้ามใช้วัตถุอันตรายที่ระบุในทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ห้ามใช้	1. ตรวจสอบสถานที่เก็บรักษาวัตถุอันตรายทางการเกษตร 2. สารเคมีที่ประเทศคู่ค้าอนุญาตให้ใช้ตรวจบันทึกข้อมูลการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร และสุ่มตัวอย่างวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลิตผลกรณีมีข้อสงสัย
4. การเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตผลภายในแปลง	สถานที่เก็บรักษาต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดีและสามารถป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุแปลกปลอม วัตถุอันตรายและสัตว์พาหะนำโรค อุปกรณ์และพาหะในการขนย้ายต้องสะอาดปราศจากการปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค - ต้องขนย้ายผลิตผลอย่างระมัดระวัง	ตรวจพินิจสถานที่ อุปกรณ์ ภาชนะบรรจุขั้นตอนและวิธีการขนย้ายผลิตผล

ตารางที่ 2-1 (ต่อ)

ลำดับข้อกำหนด	เกณฑ์ที่กำหนด	วิธีการตรวจประเมิน
5. การบันทึกข้อมูล	ต้องมีการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวกับการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การสำรวจ และการป้องกันจำกัดศัตรูพืช และข้อมูลการจัดการเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ	ตรวจบันทึกข้อมูลของเกษตรกรตามแบบบันทึกข้อมูล
6. การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช	ผลิตผลที่เก็บเกี่ยวแล้ว ต้องไม่มีศัตรูพืชติดอยู่ถ้าพบต้องตัดแยกไว้ต่างหาก	1. ตรวจสอบบันทึกข้อมูลการสำรวจศัตรูและการป้องกันกำจัด 2. ตรวจพินิจผลการคัดแยก
7. การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ	1. การปฏิบัติและการจัดการตามแผนควบคุมการผลิต 2. คัดแยกผลิตผลด้อยคุณภาพไว้ต่างหาก	1. ตรวจสอบบันทึกข้อมูลการปฏิบัติและการจัดการเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ 2. ตรวจพินิจผลการคัดแยก
8. การเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	1. เก็บเกี่ยวผลในระยะที่เหมาะสมตามเกณฑ์ในแผนควบคุมการผลิต 2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว ภาชนะบรรจุและวิธีการเก็บเกี่ยว ต้องสะอาดไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อคุณภาพของผลผลิต และปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค	1. ตรวจสอบบันทึกการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 2. ตรวจพินิจอุปกรณ์ ภาชนะบรรจุ ขั้นตอน และวิธีการเก็บเกี่ยว

หมายเหตุ: ข้อกำหนดในข้อ 1-5 สำหรับกระบวนการผลิตที่ได้ผลิตผลปลอดภัย ข้อกำหนดในข้อ 1-6 สำหรับกระบวนการผลิตที่ได้ผลิตผลปลอดภัยและปลอดจากศัตรูพืช ข้อกำหนดในข้อ 1-8 สำหรับกระบวนการผลิตที่ได้ผลิตผลปลอดภัย ปลอดจากศัตรูพืชและคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค

ขั้นตอนการขอรับรองแปลงตามระบบการจัดการคุณภาพพืช: GAP

1. ยื่นคำร้องตามแบบ GAP 01 พร้อมแนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนา

ทะเบียนบ้านของผู้สมัคร 1 ฉบับ ได้ที่สำนักงานเกษตรอำเภอทุกอำเภอหรือสำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษหรือศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ

2. ตรวจสอบคุณสมบัติผู้สมัคร เกษตรกรต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

2.1 สิทธิ์ครอบครองพื้นที่การผลิต หรือ ให้ดำเนินการผลิตพืช

2.2 มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร์

2.3 สมัครใจ และยินดีปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด

2.4 ไม่เป็นผู้ถูกเพิกถอนการรับรองจากกรมวิชาการเกษตร หรือ หน่วยรับรองอื่น เว้นแต่พ้นระยะเวลา 1 ปี นับจากวันที่ เพิกถอนการรับรองมาแล้ว

3. เข้ารับการฝึกอบรมหรือฟังคำชี้แจงการปฏิบัติงานระบบการจัดการคุณภาพพืช: GAP พืช

4. นัดหมายตลอดจนอำนวยความสะดวกให้คณะที่ปรึกษาของเกษตรกร ดำเนินการให้คำปรึกษาในการปฏิบัติงานและบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ตามกระบวนการตรวจรับรองการจัดการคุณภาพพืช: GAP พืช

5. คณะผู้ตรวจรับรอง (ผู้ตรวจจากกรมวิชาการเกษตร) ตรวจแปลง 1-3 ครั้งต่อฤดูกาลผลิต

6. คณะผู้ตรวจรับรองรายงานผลการตรวจประเมินให้สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรทราบและวินิจฉัยว่าควรให้การรับรองแปลงหรือไม่

7. สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรวินิจฉัยแล้วเสนอกรมวิชาการเกษตรรับรองแปลงที่ผลการตรวจผ่านมาตรฐาน GAP พืชทั้งนี้ใบรับรองจะมีอายุ 2 ปี โดยผู้ตรวจรับรองจะมาตรวจแปลงเป็นระยะ หากผิดเงื่อนไขต้องปรับปรุงแก้ไขและเมื่อครบ 2 ปี หากเกษตรกรมีความประสงค์จะขอต่อใบรับรองให้แจ้งความจำนงเพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้ดำเนินการต่อไป

ประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับเมื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิก GAP

1. ได้รับการสนับสนุนทางวิชาการและการฝึกอบรมกระบวนการผลิตที่ถูกต้อง

2. ได้รับการสุ่มตรวจสารพิษตกค้าง

3. สินค้าเป็นที่ต้องการของตลาดและผู้บริโภค

4. สามารถส่งขายยังตลาดต่างประเทศได้

5. ได้ใบรับรองกระบวนการผลิตจากกรมวิชาการเกษตร

การรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช GAP เป็นกระบวนการตรวจสอบการผลิตเพื่อรับรองว่าทุกขั้นตอนการผลิตพืช สอดคล้องกับระเบียบปฏิบัติที่กำหนดไว้ในมาตรฐานอย่างแท้จริง ทำให้ได้ผลิตผลที่ปลอดภัยจากสารพิษ ปลอดจากโรคและแมลงมีคุณภาพถูกใจผู้บริโภคหน่วยงานที่

รับรองมาตรฐานต้องเป็นหน่วยงานอิสระ เป็นกลาง มีส่วนเกี่ยวข้อง และได้รับความเชื่อถือจากผู้ผลิตผู้ประกอบการ ผู้ค้า และผู้บริโภค เนื่องจากการตรวจสอบรับรอง จำเป็นต้องใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในทุกขั้นตอนการผลิตตั้งแต่การเลือกพื้นที่แหล่งน้ำ ปลูก ดูแลรักษาจนกระทั่งเก็บเกี่ยวและเก็บรักษาผลผลิต

กระบวนการรับรอง จะสมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบดังนี้

1. หน่วยรับรอง (Certification body, CB) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและให้การรับรองแหล่งผลิตพืชตามมาตรฐานสากล และจะต้องบริการจัดการหน่วยรับรองตามเกณฑ์การปฏิบัติ ISO/ IEC GUIDE 62:1996

2. หน่วยรับรองระบบงานของหน่วยรับรอง (Accreditation body, AB) ทำหน้าที่ตรวจสอบและให้การรับรองระบบงานของหน่วยรับรองการรับรองแหล่งผลิต GAP เป็นกลไกที่ช่วยเอื้อประโยชน์ให้กับเกษตรกรและผู้บริโภค ทั้งในทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากแหล่งผลิตพืชที่ได้รับการรับรองจะได้รับตราสัญลักษณ์ Q ซึ่งสามารถนำมาติดไว้บนผลผลิตหรือบรรจุภัณฑ์เพื่อแสดงให้ทราบว่าเป็นผลผลิตที่ได้รับการรับรองอย่างชัดเจน เป็นหลักประกันให้กับผลผลิตและคุ้มครองสิทธิประโยชน์ให้กับเกษตรกร ป้องกันการกล่าวอ้างของผลผลิตที่ไม่ผ่านการรับรอง นอกจากนี้ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกจะได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านวิชาการหรือข่าวสารการผลิตพืช และตรวจสอบสารพิษตกค้างโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบรับรองแหล่งผลิตพืช โดยมีสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 4 เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจำนวน 9 จังหวัดประกอบด้วย นครราชสีมา มหาสารคาม ยโสธร ร้อยเอ็ด บุรีรัมย์สุรินทร์ ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี ตรวจรับรองแหล่งผลิต และสุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบสารพิษตกค้างในแปลงไม่เกิน 3 ครั้งต่อฤดูกาลผลิต การตรวจวิเคราะห์สารพิษในแปลงปลูกใช้ชุดตรวจสอบสารพิษ (กวก.1 กวก.2 กวก.3) แต่ในช่วงเก็บเกี่ยว 3-7 วัน ใช้วิธีการตรวจสอบในห้องปฏิบัติการ

บุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการตรวจสอบรับรองประกอบด้วย

1. เกษตรกร ที่สมัครใจเป็นสมาชิกในโครงการระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืชมีหน้าที่ปรับเปลี่ยนระบบการจัดการกระบวนการผลิตตามกฎระเบียบของระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืชตามคำแนะนำของที่ปรึกษา

2. ที่ปรึกษาเกษตรกร (Advisor) หรือ GAP อาสา คัดเลือกจากผู้นำกลุ่มเกษตรกร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หมอดินอาสา หรือบุคคลที่สมาชิกในกลุ่มคัดเลือกให้เป็นตัวแทน มีหน้าที่ให้ความรู้

แนะนำระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืชแจ้งข้อบกพร่องที่เกษตรกรสมาชิกต้องแก้ไขและติดตามผล

3. ผู้ตรวจรับรอง (Inspector) เจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรผู้ตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืช มีหน้าที่ตรวจรับรองแหล่งผลิตตามมาตรฐานการผลิตพืช GAP ประสานงานกับที่ปรึกษาเกษตรกร ตรวจรับรองนำเสนอผลการตรวจรับรองตลอดจนตอบข้อซักถามและให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงข้อบกพร่องโดยมีอัตราส่วนผู้ตรวจรับรอง

มาตรฐานการรับรองแหล่งผลิตพืช GAP มีข้อกำหนด 8 ข้อกำหนด ดังนี้

ข้อกำหนดที่ 1 แหล่งน้ำ เกณฑ์กำหนด น้ำที่ใช้ต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการปนเปื้อน

ข้อกำหนดที่ 2 พื้นที่ปลูก เกณฑ์กำหนด ต้องเป็นพื้นที่ไม่มีความเสี่ยงเนื่องจากวัตถุอันตรายซึ่งจะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลผลิต

ข้อกำหนดที่ 3 การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร เกณฑ์กำหนด ต้องใช้วัตถุอันตรายที่มีการขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องและไม่ใช่วัตถุอันตรายที่ห้ามใช้ ใช้วัตถุอันตรายตามคำแนะนำในฉลากอย่างเคร่งครัดและหรือตามคำแนะนำขอกรมวิชาการมีวิธีการเก็บรักษาและวิธีใช้วัตถุอันตรายที่ถูกต้องและปลอดภัย

ข้อกำหนดที่ 4 ปลอดจากศัตรูพืช เกณฑ์กำหนด ผลผลิตที่ผ่านการคัดเลือกต้องไม่มีโรคและแมลงศัตรูพืชติดไป

ข้อกำหนดที่ 5 การจัดกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ เกณฑ์กำหนด ปฏิบัติและจัดการกระบวนการผลิตครบถ้วนทุกประเด็นที่เป็นจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (Critical control point, CCP) ด้านคุณภาพตามแผนควบคุมการผลิต ถ้าพบผลิตผลด้วยคุณภาพต้องแยกไว้ต่างหาก

ข้อกำหนดที่ 6 การเก็บเกี่ยวและปฏิบัติหลักการเก็บเกี่ยว เกณฑ์กำหนด ผลผลิตจะต้องมีคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์คุณภาพ อุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยววิธีการเก็บเกี่ยวและภาชนะบรรจุต้องสะอาดไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผลผลิตและอันตรายต่อความปลอดภัยในการบริโภค

ข้อกำหนดที่ 7 การเก็บรักษาและการขนย้ายผลผลิต เกณฑ์กำหนด สถานที่เก็บรักษาผลผลิต อุปกรณ์และพาหนะในการขนย้ายผลผลิตจะต้องถูกสุขลักษณะ โดยไม่มีความเสี่ยงในการปนเปื้อนวัตถุอันตรายศัตรูพืชพาหะนำโรครวมทั้งต้องขนย้ายผลผลิตอย่างระมัดระวัง

ข้อกำหนดที่ 8 การบันทึกข้อมูล เกณฑ์กำหนด ต้องมีบันทึกข้อมูลการใช้วัตถุอันตรายในการผลิตพืชตามข้อกำหนดต้องมีบันทึกการตรวจนับโรคและแมลงศัตรูพืชในแต่ละช่วงการเจริญเติบโตที่เป็นจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม

ถ้าตรวจสอบพบว่าผ่าน ทุกข้อกำหนด (1-8 ข้อ) จะได้รับใบรับรองแหล่งผลิตพืช GAP และตราสัญลักษณ์อายุการรับรอง 1 ปี สำหรับพืชอายุสั้นและ 2 ปี สำหรับพืชอายุยาว นับแต่วันที่ออกหนังสือรับรอง

โดยสรุป การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) คือ แนวทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันหรือลดความเสี่ยงของอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว หรือการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลิตผลที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการบริโภค ซึ่งหากเกษตรกรสามารถดำเนินการตามมาตรฐานที่กำหนดไว้นี้ ก็จะส่งผลให้ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของตลาด เกษตรกรมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและผู้บริโภคก็มีสุขภาพที่ดีด้วย

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปลูกหอมแดง

หอมแดง เป็นพืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดินเรียกว่าหัวสะสมอาหาร หอมแดงสามารถขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด แต่ชอบดินร่วน ที่มีความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) ประมาณ 5.0 - 6.5 และความชื้นในดินควรสูงในขณะที่เจริญเติบโต แต่เมื่อหัวเริ่มแก่ดินและอากาศต้องแห้ง ช่วงที่ปลูกได้ผลดี คือ ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน-มีนาคม

สุกัญญา ตู้แก้ว และสมภูมิ พรรณอภัยพงศ์ (2551 อ้างถึงใน กาญจนา สมหมาย, 2557) ได้อธิบายวิธีการปลูกหอมแดงเบื้องต้น ดังนี้

การเตรียมดิน หอมแดงมีระบบรากตื้นชอบดินร่วนมีการระบายน้ำดี แปลงปลูกควรไถพรวน หรือขุดด้วยจอบพลิกดินตากแดดไว้ก่อน 2-3 วัน แล้วย่อยดินให้เป็นก้อนเล็กอย่าให้ละเอียดมากเพราะทำให้ดินแน่นหอมลงหัวยากควรใส่ปุ๋ยคอ ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยมูลสัตว์ลงไปคลุกเคล้าให้ทั่ว เก็บเศษวัชพืช หรือรากหญ้าอื่น ๆ ออกให้หมดจากแปลง

การเตรียมพันธุ์หอมแดง พันธุ์ของหอมแดงที่นิยมปลูกในบ้านเรา คือ

1. หอมแดงพันธุ์พื้นเมืองภาคเหนือ ทางภาคเหนือเรียก หอมบั่ว เป็นหอมแดงที่มีเปลือกนอกสีเหลืองปนส้มขนาดหัวปานกลาง ลักษณะกลมรี ใน 1 หัวแยกได้ 2-3 กลีบ กลิ่นไม่ฉุนจัด รสหวาน ระหว่างการเจริญเติบโตไม่มีดอกและเมล็ด เมื่อปลูก 1 หัว จะแตกกอให้หัวประมาณ 5-8 หัว อายุเมื่อหัวแก่เต็มที่ในฤดูหนาว 90 วัน และฤดูฝน 45 วัน ผลผลิตที่ได้ประมาณ 2000-3000 กิโลกรัม/ ไร่ ขึ้นอยู่กับฤดูปลูกและการดูแลรักษา คุณภาพในการเก็บรักษาไม่ค่อยดี เพราะมีเปอร์เซ็นต์แห้งฝ่อ และเน่าเสียหายมากถึง 60%

2. หอมแดงพันธุ์บางช้าง หรือหอมแดงศรีสะเกษ เป็นหอมแดง ที่มีเปลือกนอกสีม่วงปนแดง เปลือกหนาและเหนียว ขนาดหัวใหญ่สม่ำเสมอ หัวมีลักษณะกลมใน 1 หัว มี 1-2 กลีบ กลิ่นฉุนจัด มีรสหวาน ระหว่างการเจริญเติบโตจะสร้างดอกและเมล็ดมาก ซึ่งจะต้องหมั่นตรวจดูและ

เด็ดทิ้งให้หมด มิฉะนั้นจะทำให้ได้ขนาดหัวเล็กและจำนวนหัวน้อย โดยทั่วไปเมื่อปลูก 1 หัวจะแตกกอให้หัวประมาณ 8-10 หัว การแตกกอและลงหัวช้ากว่าหอมบั่วเล็กน้อย มีอายุเมื่อหัวแก่เต็มที่ให้ฤดูหนาว 100 วันขึ้นไป และฤดูฝน 45 วัน ให้ผลผลิตแตกต่างกันไปตามฤดูปลูกและการดูแลรักษา ได้ประมาณ 1000-5000 กิโลกรัม/ ไร่ คุณภาพในการเก็บรักษาดีกว่าหอมบั่ว พันธุ์ที่ใช้ปลูกควรเตรียมไว้ล่วงหน้าอย่างน้อย 2 เดือน เพราะหัวหอมแดงที่ใช้ปลูกควรมีระยะพักตัวประมาณ 3-6 เดือน แต่ไม่ควรเก็บไว้นานเกิน 6 เดือน เพราะระยะนี้หอมเริ่มแดงยอดอ่อนสีเขียวพ้นหัวเก่ามาแล้ว ให้นำหัวหอมพันธุ์มาตัดแต่งทำความสะอาด ตัดเล็มรากเก่า และใบแห้งทิ้งให้หมด

ระยะปลูก

นิยมปลูกเป็นแปลงขนาดกว้าง 1-1.5 เมตร ความยาวของแปลงเป็นไปตามความสะดวกในการปฏิบัติงาน ควรปลูกเป็นแถวระยะปลูก 15-20 เซนติเมตรหรือ 20-20 เซนติเมตร

การปลูก

ก่อนปลูกควรรดน้ำแปลงปลูกให้ดินชุ่มชื้นไว้ล่วงหน้า นำหัวหอมพันธุ์มาปลูกลงในแปลง โดยเอาส่วนโคนหรือที่เคยเป็นที่ออกรากเก่าจิ้มลงไปในดินประมาณครึ่งหัว ระวังอย่ากดแรงจะทำให้ลำต้นหรือหัวชอกช้ำจะทำให้ไม่งอกหรืองอกรากช้า เมื่อปลูกทั่วทั้งแปลงให้คลุมด้วยฟางหรือหญ้าแห้งหรือแกลบหนาพอสมควรเป็นการรักษาความชุ่มชื้นและคุมวัชพืช จากนั้นรดน้ำให้ชุ่ม ๆ

การดูแลรักษา

การให้น้ำ หอมแดงต้องการน้ำมากและสม่ำเสมอในระยะเจริญเติบโตและแตกกอ หากปลูกในที่ ๆ มีอากาศแห้งและลมแรง อาจต้องคอยให้น้ำบ่อย ๆ เช่น ภาคอีสาน ช่วงอากาศแห้งมาก ๆ ระยะแรกอาจให้น้ำวันละ 2 ครั้ง เช้าเย็น เมื่ออายุ 14 วัน หลังจากปลูกควรใส่ปุ๋ยการใส่ปุ๋ยใช้วิธีโรยห่าง จากต้นราว 7 ซม. หรือใช้วิธีโรยให้ทั่วแปลงก็ได้ หลังจากให้ปุ๋ยให้รดน้ำหรือเอาน้ำเข้าแปลงให้ชุ่ม ควรกำจัดวัชพืชบ่อย ๆ เมื่อวัชพืชยังเล็ก หากโตแล้วจะกำจัดยากและจะกระทบกระเทือนรากหอมแดงได้มาก ปัจจุบันนิยมใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชมากขึ้นเพราะประหยัดแรงงานกว่าการให้ปุ๋ย

1. เมื่ออายุ 14 วันหลังปลูกควรใส่ปุ๋ยยูเรียหรือแอมโมเนียมซัลเฟต อัตรา 20-25 กิโลกรัม/ ไร่

2. เมื่ออายุ 35-40 วัน ให้ใส่ปุ๋ย 15-15-15 ในอัตรา 20-50 กิโลกรัม/ ไร่

การกำจัดวัชพืช

ควรกำจัดวัชพืชบ่อย ๆ เมื่อวัชพืชยังเล็ก หากโตแล้วจะทำการกำจัดยากและจะกระทบกระเทือนรากหอมแดงได้มาก ปัจจุบันนิยมใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชมากขึ้นเพราะประหยัดแรงงาน

กว่า ตัวอย่างสารเคมีที่ใช้กำจัดวัชพืชในแปลงหอมแดงได้แก่ อลาคลอร์ อัตราการใช้ให้ใช้ตามที่ระบุในฉลากยา

การเก็บเกี่ยวหอมแดง

โดยปกติหอมแดงที่ปลูกในฤดูหนาวจะแก่จัดเมื่ออายุ 70-110 วัน ถ้าปลูกในฤดูฝนจะสามารถเก็บได้เมื่ออายุประมาณ 45 วัน ผลผลิตของหอมแดงทั้ง 2 ฤดูแตกต่างกัน คือ ในฤดูหนาวจะให้ผลผลิตมากเป็น 2-3 เท่าของในฤดูฝนจึงเป็นเหตุให้หอมแดงในฤดูฝนมีราคาสูงกว่า หอมแดงที่เริ่มแก่แล้วสามารถสังเกตได้จากสีของใบจะเขียวจางลง ปลายใบเริ่มเหลืองและใบมักจะถ่างออก เอนล้มลงมากขึ้น ถ้าบีบส่วนคอ คือบริเวณโคนใบต่อกับหัวหอม จะอ่อนนิ่ม ไม่แน่นแข็งแสดงว่าหอมแก่แล้ว หลังจากเก็บเกี่ยว มีการปฏิบัติคล้ายกระเทียม คือหอมแดงที่ถอนแล้ว ต้องนำมาผึ่งลมในที่ร่มให้ใบเหี่ยวแห้งจากนั้นก็มัดเป็นจุก คัดขนาด และทำความสะอาด คัดพันธุ์แล้วนำไปแขวนไว้ในที่ร่ม เช่น ใต้ถุนบ้าน ให้มีลมโกรก เพื่อระบายความชื้นจากหัวและใบหอม ไม่ให้ถูกแดด ฝน หรือน้ำค้าง หอมแดง หากเก็บไว้ในอากาศอบอ้าวจะเกิดโรคราสีดำ และเน่าเสียหายเช่นเดียวกับกระเทียม

การเก็บหอมแดงไว้ทำพันธุ์

หอมแดงที่แก่จัด หากเก็บรักษาดีจะฝ่อแห้งเสียหายเพียง 35-40% ควรคัดเลือกหอมแดงที่จะใช้ทำพันธุ์แยกออกมาต่างหากจากส่วนที่จะขาย และฉีดพ่นยากันรา เช่น เบนเลทให้ทั่ว และนำไปผึ่งลมจนแห้งสนิทจึงนำไปเก็บรักษาไว้ทำพันธุ์ (ไม่ควรนำมารับประทาน) จะช่วยป้องกันไม่ให้หอมแดงเน่าเสียหายง่าย

กิจกรรม	**ระยะเวลาปฏิบัติ**												
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	หมายเหตุ
ปลูก	✓	✓											
ใส่ปุ๋ยสูตร 13-13-21หรือ 15-15-15		✓	✓										
เก็บเกี่ยว				✓	✓								

ภาพที่ 2-1 ปฏิทินการดูแล (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2551)

มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร แบ่งเป็น

1. ขอบข่าย

มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาตินี้ครอบคลุม หอมแดง (shallot) พันธุ์ที่ผลิตเป็นการค้า มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Allium ascalonicum L. อยู่ในวงศ์ Alliaceae มีการจัดเตรียมเรียบร้อยแล้ว พร้อมจำหน่ายเพื่อการบริโภค ทั้งนี้ ไม่รวมหอมแดงที่ใช้สำหรับการแปรรูปในอุตสาหกรรม

2. คุณภาพ

2.1 คุณภาพขั้นต่ำ

2.1.1 หอมแดงทุกชั้นคุณภาพ ต้องมีคุณภาพดังต่อไปนี้ เว้นแต่จะมีข้อกำหนดเฉพาะของแต่ละชั้นและเกณฑ์ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้มีได้ตามที่ระบุไว้

2.1.1.1 เป็นหอมแดงทั้งหัว

2.1.1.2 มีสภาพสมบูรณ์ เนื้อแน่น

2.1.1.3 สะอาด และปราศจากสิ่งแปลกปลอมที่มองเห็นได้

2.1.1.4 ไม่เน่าเสีย หรือเสียหาย ซึ่งทำให้ไม่เหมาะสมต่อการบริโภค

2.1.1.5 ไม่มีศัตรูพืชที่มีผลกระทบต่อลักษณะทั่วไปของผลิตผล

2.1.1.6 ไม่มีความเสียหายของผลิตผลเนื่องจากศัตรูพืช

2.1.1.7 ไม่มีความเสียหายอันเนื่องมาจากอุณหภูมิสูง และ/ หรือ อุณหภูมิต่ำ

2.1.1.8 ไม่มีความชื้นที่ผิดปกติจากภายนอก ยกเว้นหยดน้ำที่เกิดหลังจากการนำออกจากห้องเย็น

2.1.1.9 ไม่มีกลิ่นแปลกปลอม และ/ หรือ รสชาติที่ผิดปกติ

2.1.1.10 ไม่แตกยอด และ/ หรือ ไม่แตกรากใหม่

2.1.2 หอมแดงต้องมีความแก่ได้ที่ เหมาะสมกับพันธุ์และพื้นที่ปลูก ต้องได้รับการเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การบรรจุและการขนส่งอย่างระมัดระวัง เพื่อให้อยู่ในสภาพที่ยอมรับได้เมื่อถึงปลายทาง

2.2 การแบ่งชั้นคุณภาพ หอมแดงตามมาตรฐานนี้ แบ่งเป็น 3 ชั้นคุณภาพ ดังนี้

2.2.1 ชั้นพิเศษ (Extra class) หอมแดงในชั้นนี้ต้องมีคุณภาพดีที่สุด มีลักษณะรูปทรง และสีตรงตามพันธุ์ ไม่มีตำหนิ ในกรณีที่มีตำหนิต้องเป็นตำหนิผิวเผินเล็กน้อยที่ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน โดยไม่มีผลต่อลักษณะทั่วไปของผลิตผลคุณภาพผลิตผล คุณภาพการเก็บรักษา และการจัดเรียงเสนอในภาชนะบรรจุ

2.2.2 ชั้นหนึ่ง (Class I) หอมแดงในชั้นนี้มีคุณภาพดี มีลักษณะรูปทรง และสีตรงตามพันธุ์ มีตำหนิด้านสี และรูปทรงได้เล็กน้อยโดยตำหนิดังกล่าวต้องไม่มีผลต่อลักษณะทั่วไปของผลิตผล คุณภาพผลิตผล คุณภาพการเก็บรักษาและการจัดเรียงเสนอในภาชนะบรรจุ

2.2.3 ชั้นที่สอง (Class II) หอมแดงในชั้นนี้รวมหอมแดงที่มีคุณภาพไม่เข้าชั้นคุณภาพที่สูงกว่า แต่มีคุณภาพขั้นต่ำตามที่กำหนดในข้อ 2.1 โดยอาจมีตำหนิได้เล็กน้อยด้านสี รูปทรง รอยแผลเป็น รอยขูดขีด หรือรอยช้ำ โดยหอมแดงยังคงลักษณะที่สำคัญในด้านคุณภาพผลิตผล คุณภาพการเก็บรักษา และการจัดเรียงเสนอในภาชนะบรรจุ

3. ขนาด

3.1 ขนาดของหอมแดงแบบหัวเดี่ยว พิจารณาจากเส้นผ่าศูนย์กลางของหัว โดยวัดจากความยาวเส้นผ่าศูนย์กลาง ณ ส่วนที่กว้างที่สุดของหอมแดง ดังนี้

ตารางที่ 2-2 ขนาดของหอมแดงแบบหัวเดี่ยว

รหัสขนาด	**เส้นผ่าศูนย์กลาง (cm)**
1	> 3.0
2	>2.5 ถึง 3.0
3	>2.0 ถึง 2.5
4	1.0 ถึง 2.0

3.2 ขนาดของหอมแดงแบบมัด พิจารณาจากจำนวนหัวต่อกิโลกรัม หรือเส้นผ่าศูนย์กลางของหัว ณ ส่วนที่กว้างที่สุดของหอมแดง หรือน้ำหนักหัวโดยเฉลี่ย อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

ตารางที่ 2-3 ขนาดของหอมแดงแบบมัด

รหัสขนาด	**จำนวนหัวต่อ 1 kg**	**เส้นผ่าศูนย์กลาง (cm)**	**น้ำหนักหัวโดยเฉลี่ย (g)**
1	< 65	> 3.0	> 15
2	65 ถึง 100	> 2.5 ถึง 3.0	> 10 ถึง 15
3	101 ถึง 200	> 2.0 ถึง 2.5	> 5 ถึง 10
4	> 200	1.0 ถึง 2.0	< 5

การแบ่งชั้นคุณภาพและข้อกำหนดเรื่องขนาดในมาตรฐานนี้ สามารถนำไปพิจารณาในทางการค้าโดยนำข้อกำหนดการแบ่งชั้นคุณภาพไปใช้ร่วมกับข้อกำหนดเรื่องขนาด เพื่อกำหนดเป็นชั้นทางการค้าซึ่งคู่ค้าอาจมีการเรียกชื่อชั้นทางการค้าที่แตกต่างกัน ขึ้นกับความต้องการของคู่ค้าหรือตามข้อจำกัดที่มีเนื่องจากฤดูกาล

4. เกณฑ์ความคลาดเคลื่อน เกณฑ์ความคลาดเคลื่อนเรื่องคุณภาพและขนาดที่ยอมให้มีได้ในแต่ละภาชนะบรรจุ สำหรับผลิตผลที่ไม่เข้าชั้นที่ระบุไว้ มีดังนี้

4.1 เกณฑ์ความคลาดเคลื่อนเรื่องคุณภาพ

4.1.1 ชั้นพิเศษ (Extra class) ไม่เกิน 5% โดยจำนวนหรือน้ำหนักของหอมแดงที่มีคุณภาพไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของชั้นพิเศษ แต่เป็นไปตามคุณภาพชั้นหนึ่ง หรือคุณภาพยังอยู่ในเกณฑ์ความคลาดเคลื่อนของคุณภาพชั้นหนึ่ง

4.1.2 ชั้นหนึ่ง (Class I) ไม่เกิน 10% โดยจำนวนหรือน้ำหนักของหอมแดงที่มีคุณภาพไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของชั้นหนึ่งแต่เป็นไปตามคุณภาพชั้นสอง หรือคุณภาพยังอยู่ในเกณฑ์ความคลาดเคลื่อนของคุณภาพชั้นสอง

4.1.3 ชั้นสอง (Class II) มีหอมแดงที่มีคุณภาพไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของชั้นสอง หรือไม่ได้คุณภาพขั้นต่ำ ไม่เกิน 10% โดยจำนวนหรือน้ำหนักของหอมแดง แต่ต้องไม่มีหอมแดงที่ไม่เหมาะสมต่อการบริโภค

4.2 เกณฑ์ความคลาดเคลื่อนเรื่องขนาด หอมแดงทุกรหัสขนาด มีหอมแดงขนาดที่ใหญ่หรือเล็กกว่าชั้นถัดไปหนึ่งชั้นปนมาได้ไม่เกิน 10% โดยจำนวนหรือน้ำหนักของหอมแดงกรณีหอมแดงแบบมัด ให้มีความคลาดเคลื่อนโดยมีขนาดที่ใหญ่หรือเล็กกว่าชั้นถัดไปหนึ่งชั้นปนได้ไม่เกิน 20% โดยจำนวนหรือน้ำหนักของหอมแดง

5. การบรรจุและการจัดเรียงเสนอ

5.1 ความสม่ำเสมอ หอมแดงที่บรรจุในแต่ละภาชนะบรรจุ ต้องมีความสม่ำเสมอทั้งในเรื่องของพันธุ์ คุณภาพ ขนาด และสี กรณีที่มองเห็นจากภายนอกภาชนะบรรจุ หอมแดงในส่วนที่มองเห็นต้องเป็นตัวแทนของผลิตผลทั้งหมด

5.2 การบรรจุ ต้องบรรจุหอมแดงในลักษณะที่สามารถเก็บรักษาหอมแดงได้เป็นอย่างดี วัสดุที่ใช้ภายในภาชนะบรรจุต้องสะอาด และมีคุณภาพ สามารถป้องกันความเสียหายที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพของหอมแดง หากมีการใช้วัสดุ โดยเฉพาะกระดาษหรือตราประทับที่มีข้อกำหนดทางการค้าสามารถทำได้ หากการพิมพ์หรือการแสดงฉลากใช้หมึกพิมพ์หรือกาวที่ไม่เป็นพิษ

5.3 รายละเอียดของภาชนะบรรจุ ภาชนะบรรจุต้องมีคุณภาพดี ถูกสุขลักษณะ

มีการถ่ายเทอากาศที่ดี ไม่มีกลิ่นและสิ่งแปลกปลอม และมีคุณสมบัติทนทานต่อการขนส่ง และรักษาคุณภาพหอมแดงได้

5.4 การจัดเรียงเสนอ หอมแดงมีการจัดเรียงเสนอในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ดังนี้

5.4.1 แบบหัวเดี่ยว โดยมีการตัดแต่งรากให้ชิดฐาน แต่ต้องไม่ทำให้เกิดความเสียหายหรือบาดแผลที่ฐาน และคงใบไว้ไม่เกิน 2 เซนติเมตร

5.4.2 แบบมัด มีการมัด 2 แบบ ดังนี้

5.4.2.1 แบบมัดไม่ตัดราก (หอมปี๊ง) โดยนำหอมแดงมามัดรวมกัน และไม่มีการตัดแต่งราก

5.4.2.1 แบบมัดตัดราก (หอมจุก) โดยนำหอมแดงมามัดเป็นจุก มีการตัดแต่งรากให้ชิดฐาน แต่ต้องไม่ทำให้เกิดความเสียหายหรือบาดแผลที่ฐาน ทั้งนี้การตัดแต่งรากหรือใบอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามข้อกำหนดของคู่ค้า

6. เครื่องหมายและฉลาก

6.1 ภาชนะบรรจุสำหรับผู้บริโภค อย่างน้อยต้องมีข้อความแสดงรายละเอียดที่ภาชนะบรรจุหอมแดงให้เห็นได้ง่าย ชัดเจน ไม่เป็นเท็จหรือหลอกลวง ดังต่อไปนี้

6.1.1 ประเภทของผลิตผล ให้ระบุข้อความว่า “หอมแดง”

6.1.2 น้ำหนักสุทธิเป็นกรัม หรือกิโลกรัม

6.1.3 ข้อมูลผู้ผลิตและผู้จำหน่าย ให้ระบุชื่อและที่ตั้งของสถานที่ผลิต หรือแบ่งบรรจุ หรือจัดจำหน่าย ทั้งนี้ อาจแสดงชื่อและที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของผู้ผลิตหรือผู้แบ่งบรรจุก็ได้ กรณีหอมแดงนำเข้าให้ระบุชื่อและที่ตั้งของผู้นำเข้า

6.1.4 ข้อมูลแหล่งผลิต ให้ระบุประเทศผู้ผลิต ยกเว้นกรณีหอมแดงที่ผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศ

6.1.5 ภาษา กรณีที่ผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศต้องใช้ข้อความเป็นภาษาไทย กรณีที่ผลิตเพื่อการส่งออกให้แสดงข้อความเป็นภาษาต่างประเทศได้

6.2 ภาชนะบรรจุสำหรับขายส่ง แต่ละภาชนะบรรจุ ต้องมีข้อความที่ระบุในเอกสารกำกับสินค้า ฉลาก หรือแสดงไว้ที่ภาชนะบรรจุโดยข้อความต้องอ่านได้ชัดเจน ไม่หลุดลอก ไม่เป็นเท็จหรือหลอกลวง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.2.1 ประเภทของผลิตผล ให้ระบุข้อความว่า “หอมแดง”

6.2.2 ชั้นคุณภาพ

6.2.3 รหัสขนาด ในกรณีที่มีการคัดขนาด

6.2.4 น้ำหนักสุทธิเป็นกรัม หรือกิโลกรัม

6.2.5 ข้อมูลผู้ผลิตและผู้จำหน่าย ให้ระบุชื่อและที่ตั้งของสถานที่ผลิต หรือแบ่งบรรจุ หรือจัดจำหน่าย และหมายเลขรหัสขนาดสินค้า (ถ้ามี) ทั้งนี้ อาจแสดงชื่อและที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของผู้ผลิต หรือผู้แบ่งบรรจุก็ได้ กรณีหอมแดงนำเข้าให้ระบุชื่อและที่ตั้งของผู้นำเข้า

6.2.6 ข้อมูลแหล่งผลิต ให้ระบุประเทศผู้ผลิต หรือพื้นที่ผลิต ยกเว้นกรณีหอมแดงที่ผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศ

6.2.7 ภาษา กรณีที่ผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศต้องใช้ข้อความเป็นภาษาไทย กรณีที่ผลิตเพื่อส่งออกให้แสดงข้อความเป็นภาษาต่างประเทศได้

6.3 การแสดงเครื่องหมายรับรองคุณภาพ การแสดงเครื่องหมายรับรองคุณภาพตามมาตรฐานนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรกำหนด

7. สารปนเปื้อน ให้เป็นไปตามข้อกำหนดในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และข้อกำหนดของมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เรื่อง สารปนเปื้อน

8. สารพิษตกค้าง ให้เป็นไปตามข้อกำหนดในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และข้อกำหนดของ มกอช. 9002 มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เรื่อง สารพิษตกค้าง: ปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุด และ มกอช. 9003 มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เรื่อง สารพิษตกค้าง: ปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุดที่ปนเปื้อนจากสาเหตุที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

9. สุขลักษณะ การเก็บเกี่ยว การปฏิบัติต่อหอมแดงในขั้นตอนต่าง ๆ รวมถึงการเก็บรักษา การบรรจุ และการขนส่งต้องปฏิบัติอย่างถูกสุขลักษณะ เพื่อป้องกันการปนเปื้อนที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค

10. วิธีวิเคราะห์และชักตัวอย่าง ให้เป็นไปตามข้อกำหนดในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และข้อกำหนดของมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เรื่อง วิธีวิเคราะห์และชักตัวอย่าง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร

ปรัชญาการพัฒนาการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดปรัชญาการพัฒนาการเกษตรบนพื้นฐานของหลักการที่มีจุดมุ่งหมายยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centered) ในการพัฒนา ทำให้ผู้ผลิต (เกษตรกร) และผู้บริโภคเข้าถึงการบริการของภาคราชการมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่เป็นเกษตรกรผู้ทำการผลิตการเกษตรต้องมีความมั่นคงในอาชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและตลาดโลกต้องได้บริโภคสินค้าที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัย

ปรัชญาการพัฒนาการเกษตร
"ผู้ผลิตต้องอยู่ได้ ผู้บริโภคต้องได้รับการคุ้มครอง"

ภาพที่ 2-2 ปรัชญาการพัฒนาการเกษตร

สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาการเกษตร

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2554) การพัฒนาประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา ภาคเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชาติ และการที่เกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศได้ปรับเปลี่ยนบทบาทสินค้าเกษตรจากที่เคยเป็นสินค้าเพื่อการบริโภคภายในประเทศเป็นสิค้าส่งออกในรูปของสินค้าขั้นปฐม และเป็นสินค้าที่ใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อการผลิตของภาคการผลิตอื่นเพื่อสร้างมูลค่าและรายได้แก่ประเทศมากขึ้น คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ จึงได้เห็นชอบแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) โดยการพัฒนาการเกษตรในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการเกษตร และแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8-10 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผลักดันการประยุกต์ ใช้ปรัชญาดังกล่าว เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอาชีพมั่นคง มีรายได้ที่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร รวมทั้งการส่งเสริมการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานทดแทนให้มีความเหมาะสมโดยเน้นการให้ความสำคัญกับพืชที่เป็นอาหารเป็นอันดับแรก ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคภายใต้การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเป็นศูนย์กลางการผลิต การค้าสินค้าเกษตรของอาเซียน ทั้งนี้ ได้แบ่งการพัฒนาเกษตรกรออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เกษตรกรรายย่อย ประกอบด้วย 2 กลุ่มย่อย คือ

1. กลุ่มที่หนึ่ง ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานการครองชีพ (ต่ำกว่าเส้นความยากจน) เป็นการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน เน้นเรื่องการจัดหาที่ดินทำกิน สร้างความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ สร้างโอกาสให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุน และการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

2. กลุ่มที่สอง ผู้ที่มีรายได้ตามมาตรฐานการครองชีพหรือสูงกว่ามาตรฐานการครองชีพ เน้นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้มีมาตรฐานมากขึ้น การถ่ายทอดเทคโนโลยี สร้างองค์ความรู้และพัฒนา ทักษะการผลิต การตลาด และสามารถเข้าถึงแหล่งทุน

กลุ่มที่ 2 เกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรพาณิชย์ เน้นการสนับสนุนให้สามารถเข้าถึงข้อมูล อำนวยความสะดวกทั้งด้านการผลิต การตลาด การลงทุนทางการเกษตรในต่างประเทศและสนับสนุนการร่วมทุนด้านการวิจัย เพื่อให้เกิดผลงานวิจัยที่สามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์ รวมทั้งผลักดันให้เกษตรกรรายใหญ่เข้ารวมกลุ่มกับเกษตรกรรายย่อย เพื่อเชื่อมโยงถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งกันและกัน ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาการรวมกลุ่มการผลิตและเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรม ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้

วิสัยทัศน์ คือ “เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหารเป็นฐานสร้างรายได้ให้แผ่นดิน”

เพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาการเกษตร ไว้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด และมีการกระจายรายได้ที่ทั่วถึง มีความสามารถในการผลิตและการตลาด ก้าวสู่ความเป็นเกษตรกรมืออาชีพ (Smart farmer) สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรให้เหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ สนับสนุนให้ประชาชนทำสวนผักคนเมือง (City farm) และนำของเหลือใช้ในครัวเรือนหรือชุมชนมาเป็นพลังงานก๊าซชีวภาพ สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคเกษตรทดแทนรุ่นเดิม ส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหารเพื่อสร้างฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็ง ทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพ และรายได้ให้กับเกษตรกร พัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารให้มีความสามารถในการแข่งขัน ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหารและมีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการด้านอาหารและพลังงาน โดยการพัฒนาการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานสินค้าเกษตร ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green product) เสริมสร้างการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นพืชอาหารและพลังงานให้เกิดความมั่นคง รวมทั้งสนับสนุนเพื่อจัดสรรผลผลิตพืชอาหารและพลังงานให้เพียงพอต่อการบริโภคและทดแทนพลังงาน สนับสนุนการพัฒนาระบบตลาดสินค้า

เกษตร และสร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาคและระหว่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย ผลงานประดิษฐ์คิดค้นด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม มาขยายผลสู่การพัฒนาภาคเกษตรให้สนองความต้องการของภาคการผลิต

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน เพื่อสร้างและพัฒนาการใช้ทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ ฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตรให้มีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน สนับสนุนและผลักดันให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร เตรียมความพร้อมรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและวางระบบการป้องกันและบรรเทาปัญหาภัยธรรมชาติ รวมทั้ง พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์

ความหมายของการพัฒนา

ประทีป สีลาแสง (2550) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า หมายถึงกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยมีการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพจนประสบความสำเร็จและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ของสมาชิกในสังคม และยังได้กล่าวไว้อีกว่า การพัฒนาหมายถึงกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นซึ่งวัดจากสมรรถนะของระบบเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ต่อหัว วัดการกินดีอยู่ดีและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม และความสุขทางใจ โดยการชักชวนหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน

ศิริพร วงษ์วัฒนะ (2545) กล่าวว่า การพัฒนาการเกษตรเกิดขึ้นอยู่เสมอนับตั้งแต่มนุษย์เริ่มทำการเพาะปลูก เนื่องจากความต้องการทางด้านอุปโภคบริโภคมีการขยายตัวอยู่ตลอกเวลา เกษตรกรจึงได้มีการพัฒนาทางด้านการเกษตรทั้งการเพิ่มผลผลิตและการใช้เครื่องมือการเกษตร ซึ่งการพัฒนาเกษตรกรนั้นหลายคนคิดเพียงว่าเป็นการเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของประชากรผู้บริโภคเท่านั้น แต่ความเป็นจริงแล้วการพัฒนาการเกษตรเป็นการพัฒนาที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพในการทำงานพัฒนาเกษตร ซึ่งมีความสำคัญกว่าการพัฒนาเพิ่มผลผลิตอย่างเดียว นอกจากนี้ความรู้ประสบการณ์ที่ทันสมัยและเหมาะสมของเกษตรกรควรจะต้องได้รับเพิ่มขึ้นและสม่ำเสมอ อันจะทำให้เกษตรกรเปลี่ยนและพัฒนาทัศนคติต่อการเกษตร ต่อธรรมชาติ ต่อตัวเขาไปในทางที่ดีขึ้นและถูกต้องเท่านั้นต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม ด้วยเหตุนี้การพัฒนาการเกษตรจึงเป็นเรื่องสำคัญต่อประเทศชาติ

กีรติยา สวัสดิภาพ. (2554) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการเกษตร คือ การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนา พื้นที่เกษตรกรรมเพื่อให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยอาศัยการสังเกตเรียนรู้ ทดลอง

ปฏิบัติและดูแลรักษาในบทบาทของเกษตรกร จนได้ผลิตผลทางการเกษตรที่ทำให้เกิดรายได้เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น และมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการเกษตร คือ แนวทางในการที่จะพัฒนาการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ให้ได้ผลผลิตที่ดีขึ้น มีคุณภาพมากขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้มีรายได้เพิ่มขึ้นสอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับการเกษตรแบบพอเพียง

ความพอเพียง หมายถึง ความพอใจในสิ่งที่เรามีอยู่ หรือพอที่จะหามาได้โดยสุจริตและเหมาะสมในขณะนั้นอย่างมีเหตุผล รู้จักประมาณตนมีความพอเพียงในความคิดการดำเนินชีวิต โดยยึดหลักธรรมทางศาสนาคือทางสายกลางในการดำเนินชีวิต พึ่งตนเองได้ ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไม่ฟุ่มเฟือย (เดชา กลิ่นจันทร์, 2549)

ความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีต่อผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง หากขาดองค์ประกอบใดก็ไม่เป็นความพอเพียงที่สมบูรณ์ (กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ 2553)

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ได้ให้ความหมายของความพอเพียงว่า พอกับเพียง เรามักนำมาใช้ประกอบกันเป็นพอเพียงและเพียงพอ หมายถึง เท่าที่กะไว้ เช่น รายได้ของเราเท่านี้ก็พอเพียงแล้ว อาหารที่มีอยู่ไม่เพียงพอ นอกจากนั้น พอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่งว่ามีพอสำหรับดำรงชีวิต เช่น เขาใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีการส่งเสริมระบบการผลิตแบบพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2558)

สรุปได้ว่า ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งกระทบทั้งภายในและภายนอก และจะต้องมีความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังในการดำเนินงานในทุก ๆ ด้าน ขณะเดียวกันจะต้องมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจ และมีจิตสำนึกและความรอบรู้ที่เหมาะสม

ทฤษฎีการพัฒนาการเกษตรแบบ “พึ่งตนเอง” และ “เศรษฐกิจพอเพียง”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาเพื่อการพัฒนาการเกษตรแบบพึ่งตนเอง (Self reliance) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 โดยทรงเน้นให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ และมีพระราชประสงค์เป็นประการแรก คือ การทำให้เกษตรกร สามารถพึ่งตนเองได้ในด้านอาหารก่อนเป็นอันดับแรกเช่น ข้าว พืชผักผลไม้ ฯลฯ แนวพระราชดำริที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่ทรงพยายามเน้นมิให้เกษตรกรพึ่งพาอยู่กับ

พืชเกษตรแต่เพียงชนิดเดียวเพราะมีความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายสูง เนื่องจากความแปรปรวนของราคา และความไม่แน่นอนของธรรมชาติ ทางออกก็คือ นอกจากจะปลูกพืชหลายชนิดแล้ว เกษตรกรควรจะต้องมีรายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือไปจากภาคเกษตร เช่น การส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ซึ่งดำเนินงานสนับสนุนงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2542 อ้างถึงใน สุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์, กฤษศาสตร์ เต๊ะอุ่ย และ ดิเรก ฤกษ์หร่าย, 2553)

เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่

“เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด รวมถึงการพัฒนาและบริหารประเทศ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทางสายกลาง คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

การปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกร ตามแนวพระราชดำริ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ขั้น คือ

ขั้นที่หนึ่ง มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด ขจัดการใช้จ่าย

ขั้นที่สอง รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม ฯลฯ

ขั้นที่สาม สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจ

ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล นัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงมีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์เช่นนี้เกษตรกรจะกลายสถานะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด

แทนที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไก่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ

2. เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรมการแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาวการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

3. เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

ที่มาของ “การเกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ

ประเทศไทย เป็นประเทศที่อยู่ในเขตร้อนชื้นฝนตกค่อนข้างชุก มีค่าเฉลี่ยทั่วประเทศประมาณ 1,500 มิลลิเมตร และมีฤดูฝนนานประมาณ 5-6 เดือน ในอดีตเมื่อป่าไม้ยังอุดมสมบูรณ์อยู่น้ำฝนส่วนหนึ่งจะถูกดูด ซับไว้ในป่า ส่วนหนึ่งจะไหลลงสู่ใต้ดินอีกส่วนหนึ่งจะถูกเก็บกักไว้ตามที่ลุ่ม เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง ตามธรรมชาติ ส่วนที่เหลือจะระเหยสู่บรรยากาศและไหลลงสู่ลำห้วย ลำธาร แม่น้ำ และออกสู่ทะเล น้ำที่ถูกเก็บกักไว้ในป่า และในแหล่งน้ำธรรมชาติเหล่านี้จะค่อย ๆ ไหลซึมซับออกมาทีละน้อยตลอดปี ส่วนที่ขังอยู่ในหนอง คลอง บึง และแอ่งน้ำต่าง ๆ ก็จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในช่วงฤดูแล้ง

ต่อมาระบบนิเวศน์เปลี่ยนไปป่าไม้ถูกทำลายถูกถากถางเพื่อการเกษตรและกิจกรรมต่าง ๆ ห้วย หนอง คลอง บึงสาธารณะจะตื้นเขิน และถูกบุกรุกเข้าถือครองกรรมสิทธิ์ บริเวณทางระบายน้ำออกสู่ทะเลตามธรรมชาติถูกใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างอาคาร ถนน ทางรถไฟ บ่อเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา และอื่น ๆ เมื่อฝนตกลงมาน้ำไหลลงสู่ที่ต่ำอย่างรวดเร็วเพราะไม่มีที่เก็บกัก แต่เมื่อ

กระทบสิ่งกีดขวางก็ทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันอย่างรุนแรง เมื่อน้ำไหลลงทะเลหมดและไม่มีน้ำจากป่ามาเติม แหล่งน้ำตามธรรมชาติก็เหือดแห้ง จึงทำให้เกิดแห้งแล้งและขาดน้ำอุปโภคบริโภคอยู่เสมอ เกษตรกรที่อยู่ในสภาวะดังกล่าวโดยเฉพาะชาวนาที่อยู่ในเขตใช้น้ำฝนจึงได้รับความเดือดร้อน ผลิตผลเสียหายเป็นประจำและไม่พอเลี้ยงชีพ ต้องอพยพทิ้งถิ่นฐานไปหารายได้ในเมืองใหญ่ ๆ และเกิดปัญหาด้านสังคมตามมา

นับตั้งแต่เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติเมื่อปีพุทธศักราช 2489 เป็นต้นมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้เสด็จแปรพระราชฐานและเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมพสกนิกรทั่วราชอาณาจักรเรื่อยมา พระองค์ได้ประสบกับสภาพดิน ฟ้า อากาศและภูมิประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ และทอดพระเนตรความทุกข์ยากแร้นแค้น ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการดำรงชีวิตของประชาชนทั่วประเทศด้วยพระองค์เอง ทรงตระหนักถึงปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้อย่างถ่องแท้ และได้ทรงมีพระราชดำริริเริ่มโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไข เพื่อบรรเทาปัญหาเหล่านี้โดยเฉพาะ โครงการอนุรักษ์ป่าไม้ต้นน้ำลำธาร และโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่าง ๆ จำนวนมาก สำหรับในด้านการพัฒนาอาชีพของประชาชนในชนบท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้พระราชทานแนวทางครั้งสำคัญเมื่อปี พ.ศ. 2532 ซึ่งต่อมาประชาราษฎร์ได้รู้จักกันอย่างดีในนามเกษตร “ทฤษฎีใหม่”

แนวทางการพัฒนาชีวิตและอาชีพตามแนวทฤษฎีใหม่นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้พระราชทาน พระราชดำริไว้ 3 ขั้นคือ

1. ขั้นที่ 1 การผลิต
2. ขั้นที่ 2 การรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ และ
3. ขั้นที่ 3 การร่วมมือกับแหล่งเงิน (ธนาคาร) และกับแหล่งพลังงาน

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2558) พื้นฐานของประเทศไทย เป็นประเทศเกษตรกรรม ดังนั้น จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่ขั้นการฟื้นฟูและขยายเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน อันเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพออยู่พอกินไปจนถึงการแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน สร้างอาชีพ และทักษะวิชาการ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาทีละขั้นตอนเป็นลำดับในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงเทคโนโลยีที่ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมาจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชาติและที่จะเรียนรู้จากโลกภายนอกด้วย

เศรษฐกิจพื้นฐาน ประกอบด้วยลักษณะสำคัญคือ

1. เป็นเศรษฐกิจของคนทั้งมวล
2. มีชุมชนที่เข้มแข็งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ

3. มีความเป็นบูรณาการเข้มแข็งไปพร้อมๆ กันหมด ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรม

4. เติบโตบนพื้นฐานที่เข้มแข็งของเราเอง เช่น ด้านเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรม สมุนไพร อาหาร การท่องเที่ยว เป็นต้น

5. มีการจัดการที่ดีเป็นพื้นฐาน ส่งเสริมการเกิดนวัตกรรมต่าง ๆ ให้สามารถนำมาใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาประเทศ มิได้มีแบบอย่างตายตัวตามตำรา หากแต่ต้องเป็นไปตามสภาพภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา วัฒนธรรมชุมชน ที่มีความหลากหลาย ในขณะเดียวกันเราก็ต้องเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตามอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัฒน์ ควบคู่ไปกับการพยายามหาแนวทางหรือวิธีการที่จะดำรงชีวิตตามหลักการพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ดำเนินไปได้อย่างสมดุลและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในยุคโลกาภิวัฒน์ โดยอาศัยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบที่ชุมชนอาจจะได้รับ ไม่ให้กระแสเหล่านั้นมาทำลายเอกลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชนจนต้องล่มสลายไป

จากแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่ให้ประชาชนดำเนินตามวิถีแห่งการดำรงชีพที่สมบูรณ์ศานติสุขโดยมีธรรมะเป็นเครื่องกำกับ และใจตนเป็นที่สำคัญซึ่งก็คือ วิถีชีวิตไทย ที่ยึดเส้นทางสายกลางของความพอดี ในหลักของการพึ่งพาตนเอง 5 ประการ คือ

1. ความพอดีด้านจิตใจ: เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

2. ความพอดีด้านสังคม: มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รู้จักผนึกกำลัง และที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง

3. ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ เพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคงเป็นขั้นเป็นตอนไป

4. ความพอดีด้านเทคโนโลยี: รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเอง และสอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเราเอง

5. ความพอดีด้านเศรษฐกิจ: เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอสมควร พออยู่ พอกินตามอัตภาพ และฐานะของตนเอง

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเริ่มจาก การสร้างพื้นฐาน ความพอกินพอใช้ ของประชาชนในชาติเป็นส่วนใหญ่ก่อน แล้วจึงค่อยเสริมสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจตามลำดับ เพื่อจะได้เกิดสมดุลทางด้านต่าง ๆ หรือ เป็นการดำเนินการไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง โดยสร้างความพร้อมทางด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ที่ไม่ใช่เป็นการ “ก้าวกระโดด” ที่ต้องใช้ปัจจัยภายนอกต่าง ๆ มาเป็นตัวกระตุ้น เพียงเพื่อให้เกิดความทันกันในชั่วขณะหนึ่ง ซึ่งในที่สุดประชาชนไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการและการแข่งขันดังกล่าวได้ ก็จะเกิดปัญหาตามมา ดังที่ประเทศไทยได้ประสบปัญหาเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงกับภาคเกษตร

ขั้นที่ 1 หลักสำคัญของขั้นนี้คือ ให้เกษตรกรมีความพอเพียง เลี้ยงตนเองได้ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน มีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำ

ขั้นที่ 2 เมื่อเกษตรกรเริ่มเข้าใจกระบวนการ ขั้นต่อไปก็คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมมือร่วมใจกันซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือจากภาคราชการ มูลนิธิ และเอกชน ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การผลิต เช่น พันธุ์พืช การเตรียมดิน ชลประทาน

2.2 การตลาด เช่น ลานตากข้าว ยุ้งข้าว เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต

2.3 การเป็นอยู่ เช่น กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม

2.4 สวัสดิการ เช่น สาธารณสุข เงินกู้

2.5 การศึกษา เช่น โรงเรียน ทุนการศึกษา

2.6 สังคมและศาสนา

ขั้นที่ 3 ติดต่อร่วมมือกับแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร และแหล่งพลังงาน เช่น บริษัทน้ำมัน เพื่อตั้งและบริหารโรงสีหรือตั้งและบริหารร้านสหกรณ์ ช่วยการลงทุน ช่วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะได้รับประโยชน์ คือ

3.1 เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาที่สูงเพราะไม่ถูกกดราคา ส่วนธนาคารกับบริษัทซื้อข้าวได้บริโภคในราคาต่ำเพราะซื้อข้าวเปลือกโดยตรงกับเกษตรกรและมาสีเอง

3.2 เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาต่ำ เพราะเป็นร้านสหกรณ์ราคาขายส่ง ส่วนธนาคารกับบริษัทก็จะสามารถกระจายบุคลากรได้

สรุป การเกษตรแบบพอเพียง คือ การพัฒนาการเกษตรที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรมมาประกอบการตัดสินใจและการกระทำ โดยใช้ชีวิตอยู่บนพื้นฐานความพอเพียงตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัว ฯ ใช้การปฏิบัติของทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ไปสู่การพึ่งตนเองอย่างเป็นขั้นตอนโดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ความขยันหมั่นเพียรและความอดทน รวมทั้งใช้สติและปัญญาในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปิยะนันท์ สุวรรณปงคำ (2552 อ้างถึงใน พรรณ์ภิภักดิ์ รฐารัตนสกุล, 2555) ได้ทำการศึกษา การใช้การเกษตรที่ดีที่เหมาะสมมาใช้ในการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในอำเภอสารภีจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้และการปฏิบัติตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมในการปลูกผักปลอดสารพิษอยู่ในระดับที่ดีแต่ยังมีบางส่วนที่เข้าใจว่าจะต้องไม่ใช้สารเคมีอย่างสิ้นเชิง ทำให้เกิดข้อสงสัยและวิตกในเรื่องของโรคแมลงที่จะเกิดขึ้น จึงไม่มีการนำระบบนี้มาใช้

อดิศักดิ์ พรมเมืองดี (2553) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกกะหล่ำปลีในตำบลบ่อสลี อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่พบว่ามี 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรผู้ปลูกกะหล่ำ คือรายได้และการเข้ารับการฝึกอบรม กล่าวคือ ถ้าเกษตรกรมีรายได้จากการขายกะหล่ำปลีที่เพิ่มมากขึ้น จะทำให้เกษตรกรมีการจัดการสุขลักษณะของแปลงปลูกที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และการได้รับการอบรมจากหน่วยงานราชการ จะทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติเกี่ยวกับเกษตรดีที่ที่เหมาะสำหรับกะหล่ำปลีเช่นกัน

เบญจมาศ พันธุ์ดี (2555) ได้ศึกษา การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตหอมแดงตามระบบจัดการคุณภาพเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 165 รายระหว่างเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2554 พบว่า เทคโนโลยีการผลิตหอมแดงตามระบบจัดการคุณภาพเกษตรดีที่เหมาะสมที่เกษตรกรนำไปปฏิบัติตามทุกครั้ง ได้แก่ เทคโนโลยีด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ส่วนเทคโนโลยีการผลิตหอมแดงที่เกษตรกรนำไปปฏิบัติเป็นบางครั้ง ได้แก่ เทคโนโลยีด้านการจัดการสุขลักษณะสวน และการจัดการเพื่อให้ได้หอมแดงที่ปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง สำหรับเทคโนโลยีด้านการจัดการเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร การบันทึกและควบคุมเอกสาร การจัดการปัจจัยการผลิต การปฏิบัติและการควบคุมการผลิต ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะไม่เคยปฏิบัติตาม แต่มีแนวโน้มว่าในอนาคตเกษตรกรจะนำไปปฏิบัติตาม ส่วนการจัดเก็บและควบคุมเอกสารนั้น เกษตรกรไม่เคยนำมาปฏิบัติตาม

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของ สำราญ สะรุโณ, ชะอ้อน พรหมสังคหะ, บุญรัตน์ เหมือนยอด, ไพโรจน์ สุวรรณจินดา, นลินี จาริกภากร และ วิชัย ใจภักดี (2548) ที่ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากการนำ GAP มาปรับใช้ในพื้นที่เกษตรกร จังหวัดพัทลุง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์เรื่อง GAP ค่อนข้างดี และเห็นด้วยกับคำแนะนำในเอกสาร แต่ยังมีคำแนะนำหลายประการที่เกษตรกรนำมาปฏิบัติน้อย เช่น การป้องกันกำจัดโรคแมลง ด้านการนำคำแนะนำมาแก้ปัญหาการผลิตพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการ GAP หรือ GAP ผสมผสานกับวิธีดั้งเดิม ซึ่งยังมีปัญหาหลายประการที่เกษตรกรยังแก้ไขไม่ได้ เช่น ความเหมาะสมของการให้น้ำ วิธีการเพิ่มผลผลิต/ คุณภาพผลผลิต การป้องกันกำจัดโรคแมลง และการวางแผนการปลูกให้เหมาะกับราคาและฤดู

วรางคณา เรือนทิพย์ (2556) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าสู่ระบบมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรผู้ผลิตกล้วยไม้ไทย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไม้ในการเข้าสู่มาตรฐาน GAP คือ การจดบันทึกฟาร์ม เกษตรกรผู้มีการจดบันทึกฟาร์มจะตัดสินใจเข้าสู่มาตรฐาน GAP มากกว่าเกษตรกรที่ไม่มีการจดบันทึก ซึ่งการจดบันทึกอย่างสม่ำเสมอของ เกษตรกรจะเป็นเรื่องง่ายต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจดบันทึก สำหรับรายได้เพิ่มขึ้น 1 แสนบาทใน รอบ 1 ปี จะทำให้เกษตรกรมีโอกาสตัดสันใจเข้าสู่ระบบมาตรฐาน GAP ลดลงเนื่องจากเกษตรกรบางรายทำตลาดเองหรือมีรายได้จากการผลิตดีอยู่แล้วจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเข้าสู่ระบบมาตรฐาน GAP ส่วนเรื่องระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้น 1 ปี จะทำให้เกษตรกรมีโอกาสตัดสินใจเข้าสู่ระบบมาตรฐาน GAP เพิ่มขึ้น เพราะการศึกษานั้นเป็นส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกล้วยไม้ การมีจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้น 1 คน จะทำให้เกษตรกรมีโอกาสการตัดสินใจเข้าสู่ระบบมาตรฐาน GAP เพิ่มขึ้น การมีจำนวนแรงงานที่เพียงพอจะทำให้สามารถจัดการสวนกล้วยไม้ได้อย่างทั่วถึงและการเน้นการขาย ส่งออกจะทำให้เกษตรกรมีโอกาสการตัดสินใจเข้าสู่ระบบมาตรฐาน GAP มากกว่าเกษตรกรที่เน้นขายภายในประเทศ เนื่องจากประเทศผู้นำเข้ากล้วยไม้บางประเทศใช้ระบบมาตรฐาน GAP เป็นมาตรฐานการนำเข้า และยังมีข้อเสนอแนะ คือการเปิดสมาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้เกิดการขยายตัวด้านการตลาดส่งออกกล้วยไม้ซึ่งจะเป็นสิ่งจูงใจให้บุตรหลานหนกลับมาทำการเกษตรมากขึ้น โดยเฉพาะเกษตรกรรุ่นใหม่และปัญหาขั้นตอนการปฏิบัติตามระบบมาตรฐาน GAP ที่มีความยุ่งยากจะสามารถแก้ไขโดยการจัดการฝึกอบรม อีกทั้งเกษตรกรควรเจาะกลุ่มลูกค้าที่ต้องการกล้วยไม้ที่ได้มาตรฐาน GAP เพื่อให้ราคากล้วยไม้สูงขึ้นจากราคาปกติในท้องตลาด

พัชรินทร์ สุภาพันธ์ และชนิตา พันธุ์มณี (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์มูลค่า

ทางเศรษฐกิจและระบบการผลิตที่เหมาะสมของผักที่ผ่านมาตรฐานการรับรองตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) สู่เกษตรอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบน พบว่า เกษตรกรไม่มีความเข้าใจในด้านการผลิตผักตามมาตรฐานการรับรอง GAP การปฏิบัติทางการเกษตรยังคงปฏิบัติเช่นเดิม ซึ่งบางขั้นตอนไม่ได้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการรับรอง GAP แต่อย่างใด นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรที่ปลูกผักตามมาตรฐาน GAP สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ครัวเรือนที่นำมาซึ่งกำไรและสภาพทางเศรษฐกิจที่ดี ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าแต่ควรจะมีการปลูกพืชชนิดอื่นร่วมด้วยเพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงทางด้านรายได้

สุภาพร บางใบ, นายปิยพงศ์ บางใบ, นายพิพัฒน์ ชนาเทพาพร, นายกิตติธัช แก้วไขแสง และสิบเอกประจวบ สมทางดี (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การทำการเกษตรแบบพอเพียงภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรที่ยั่งยืนสู่ชุมชนท้องถิ่นของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษา ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของเกษตรกรในการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรชุมชนส่วนใหญ่เข้าใจในหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ไม่สามารถนำไปใช้ในทุกกิจกรรมของวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีได้ ซึ่งเกษตรกรชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมกันหาแนวทางในการทำการเกษตรแบบพอเพียงภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ยั่งยืนซึ่งชุมชนมีความต้องการเพิ่มองค์ความรู้ในเรื่องการตรวจสุขภาพของสัตว์ที่เลี้ยง การทำน้ำหมักชีวภาพ และการทำบัญชีการเกษตร โดยหลังจากได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว เกษตรกรตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีความเข้าใจและพึงพอใจในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น

กัณตีนี แวโน๊ะ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความเข้าใจและการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีการปรับใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของตนเองในระดับปานกลาง มีการจัดสรรรายได้ให้เพียงพอกับรายจ่ายและเหลือเก็บรวมทั้งมีการใช้เหตุผลในการแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ แต่พบว่าเกษตรกรสองในสามมีปัญหาไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้และไม่มีเวลาไปทำอาชีพเสริม เนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่ในการเพาะปลูกมากมาย จึงไม่มีเวลาที่จะไปทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว

กฤตยา มงคลวงษ์ (2552) ศึกษาเรื่อง พัฒนาการและปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณี ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี พบว่า กลุ่มเกษตรกรเพาะเห็ดมีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต

ทั้งการประกอบอาชีพ และการดำรงชีพประจำวันตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนา โดยกลุ่มเกษตรกรต้นแบบทั้ง 5 ครอบครัว ได้แสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากทำความเข้าใจในความพอประมาณพัฒนาต่อยอดมาสู่การเป็นวิถีชีวิตที่มีเหตุผลคือมีสติ รอบคอบ ระมัดระวัง และมีปัญญาคือความรู้จริง มีคุณธรรม มีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตแบบพอเพียงอันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในสภาวะเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน

เดชา กลิ่นจันทร์ (2549) ศึกษาเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรับรู้กับระดับการนำไปปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมามีระดับการรับรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ส่วนการนำไปปฏิบัติอยู่ในรพดับปานกลาง แต่เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่มีศูนย์ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดีและมีการนำไปปฏิบัติค่อนข้างมาก

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า เกษตรกรยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีไม่มากนัก มีเกษตรกรบางกลุ่มเท่านั้นที่นำมาปรับเพื่อใช้ในการผลิตของตน ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงขาดความเข้าใจและเกรงว่าการปลูกตามมาตรฐาน GAP คิดว่าอาจจะมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากเดิม แต่ในบางชุมชน เกษตรกรเห็นเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการปลูกโดยใช้วิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีก็ทำให้คนในชุมชนนั้นหันมาสนใจปลูกพืชตามแนวการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการเกษตรแบบพอเพียงแต่ไม่มีการนำมาปรับใช้ ซึ่งหากได้รับการอบรมส่งเสริม เกษตรกรก็จะสามารถปรับใช้การเกษตรแบบพอเพียงกับชีวิตประจำวันได้

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษาหอมหัวแดง ของเกษตรกรตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการการประยุกต์ใช้การเกษตรพอเพียงในการปลูกหอมแดงแบบวิธีดั้งเดิมไปสู่การผลิตตามมาตรฐาน GAP โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ โดยการสุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงตามแนวการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีจำนวน 5 คน และเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงตามวิธีดั้งเดิมจำนวน 5 คน จากครอบครัวเกษตรกรทั้งหมด
2. กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
3. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอยางชุมน้อย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษาหอมหัวแดง” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview: SSI) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซักถาม พูดคุย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม สามารถตอบคำถามในการวิจัย และได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงความเป็นจริงและครบถ้วน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และตีความหมายของข้อมูล

2. คำถามในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างคำถามโดยการศึกษาประเด็นคำถามจากการทบทวนแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาสร้างเป็นคำถามให้ครอบคลุมขอบเขตการวิจัย ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรพอเพียง

ส่วนที่ 2 การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับการปลูกหอมแดงสู่มาตรฐาน GAP

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ที่ได้รับและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาการเกษตรแบบพอเพียง เพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP ในการปลูกหอมแดง

ขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้ารายละเอียดต่าง ๆ จากหนังสือเอกสารวิชาการ เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐาน GAP การเกษตรแบบพอเพียงและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร

2. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์จากหนังสือแล้วสร้างแบบสัมภาษณ์

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อทำการตรวจสอบความว่าตรงตามจุดมุ่งหมายการศึกษาครั้งนี้หรือไม่และแก้ไขตามคำแนะนำ

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไข ปรับปรุงแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา พร้อมทั้งพิจารณาความถูกต้องชัดเจนของภาษาที่ใช้

5. นำข้อบกพร่องจากการทดลองมาปรับปรุง แล้วนำไปพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษา การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษาหอมหัวแดงในพื้นที่ ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วารสาร รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารรายงานข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของพื้นที่

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสังเกต

ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปลูก ปัญหาการจากปลูก รายได้จากผลผลิตหอมแดง และความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงทั้งผู้ปลูกตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและผู้ปลูกแบบวิธีดั้งเดิม ซึ่งมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

2.1 ขอหนังสือขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลจากวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาถึงเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรพอเพียงเพื่อยกระดับการปลูกหอมแดงสู่มาตรฐาน GAP วิถีการปลูกหอมแดง ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรต่อมาตรฐาน GAP รวมทั้งรายได้ และชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร

2.2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เกษตรอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ พัฒนาสังคมอำเภอ รวมทั้งพ่อค้าผู้รับซื้อหอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ

2.3 สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อนำเสนอข้อค้นพบ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการจัดระเบียบข้อมูล โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเรียบร้อยแล้ว มาจัดให้เป็นระเบียบก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. ตรวจสอบข้อมูลว่า ข้อมูลที่ได้มามีเพียงพอหรือไม่ และสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้หรือไม่ ถ้าได้ข้อมูลไม่ตรงกัน ก็ต้องตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไรแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมทั้งการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล เพื่อตรวจทานข้อมูลที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติมหรือมีข้อมูลที่ขาดหายไปซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลได้ละเอียดและได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น

3. วิเคราะห์ข้อมูลและตีความหมายอย่างรอบด้านแล้วเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบและนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical description) ถึงความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษา หอมหัวแดง

บทที่ 4
ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษาหอมหัวแดง ของเกษตรกรตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการการประยุกต์ใช้การเกษตรพอเพียงในการปลูกหอมแดงแบบวิธีดั้งเดิมไปสู่การผลิตตามมาตรฐาน GAP เพื่อให้เกษตรมีรายได้และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงใน ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 10 คน รวมทั้งได้ทำการสัมภาษณ์กำนัน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งเกษตรอำเภอ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกษตรกรปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหอมแดง โดยผลการศึกษาที่ได้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรพอเพียง
2. การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับการปลูกหอมแดงสู่มาตรฐาน GAP
3. ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ที่ได้รับ รายจ่าย และวิถีชีวิตความเป็นอยู่
4. ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาการเกษตรแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP ในการปลูกหอมแดงและข้อเสนอแนะ

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรพอเพียง

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการปลูกหอมแดง

เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปลูกหอมแดงมามากกว่าคนละ 50 ปี โดยได้แรงจูงใจมาจากครอบครัวที่เป็นครอบครัวเกษตรกรอยู่แล้วและปลูกหอมแดงต่อ ๆ กันมา โดยได้สั่งสมประสบการณ์ ความรู้และทักษะในการปลูกหอมแดงมาจากบรรพบุรุษ จากการสัมภาษณ์ นาย พ. (นามสมมุติ) อายุ 72 ปี ได้เล่าว่า “เนื่องจากครอบครัวเป็นเกษตรกรในชุมชนที่เป็นชนบทชนบท ตอนเป็นเด็กพ่อแม่มักจะพาไปที่แปลงปลูกหอมแดงหรือพาไปทำนาด้วยทุกครั้ง เมื่อโตพอที่จะใช้แรงงานได้ พ่อแม่ก็มักจะให้ลูกเป็นแรงงานในการปลูกหอมแดงด้วย โดยในสมัยก่อนเมื่อจบ

การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พ่อแม่ก็มักจะไม่ให้ลูกเรียนต่อ เนื่องจากโรงเรียนในหมู่บ้านมีถึงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถ้าจะเรียนต่อต้องเดินเท้าเป็นระยะทาง 4 กิโลเมตรเพื่อไปเข้าโรงเรียนในอำเภอ หรือเดินเท้า 16 กิโลเมตร เพื่อไปเรียนที่โรงเรียนในตัวจังหวัด ตนเองเมื่อจบชั้น ป. 4 จึงไม่ได้เรียนต่อ และเป็นแรงงานช่วยพ่อแม่ในการทำการเกษตรทั้งปลูกข้าว ปลูกหอมแดง พริก และพืชอื่นๆ ตามฤดูกาล และปลูกหอมมาตลอดทุกปีจนถึงปัจจุบันนี้" (นาย พ. (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

ในส่วนของแหล่งน้ำที่ใช้ในการรดน้ำหอมแดง เนื่องจากตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ห่างจากแม่น้ำมูลประมาณ 5 กิโลเมตรจึงไม่สามารถใช้น้ำจากแม่น้ำได้ เกษตรกรจึงต้องขุดเจาะและเก็บกักน้ำไว้ใช้เอง เกษตรบางคนจะขุดบ่อใกล้ ๆ กับแปลงปลูกหอมแดงไว้ใช้เก็บน้ำและเลี้ยงปลา แต่เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงส่วนใหญ่จะขุดเจาะบ่อบาดาลน้ำตื้นขึ้นมาใช้เองโดยการเจาะข้างแปลงปลูก ใช้เครื่องมือหมุน ๆ ที่เรียกตามภาษาชาวบ้านว่า "หัวกะโหลก" เป็นหัวเจาะบาดาลแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งทำขึ้นมาเอง ใช้แรงงานคนในการเจาะ โดยเติมน้ำลงไปเพื่อให้ดินนุ่มแล้วเจาะลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งจะพบน้ำเมื่อเจาะลึกลงไปประมาณ 6 เมตร เมื่อเจอน้ำแล้วก็จะใส่ท่อพีวีซีไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ดินไหลลงไปปิดรู โดยบ่อบาดาลน้ำตื้นขนาดกว้างประมาณ 4 นิ้ว เกษตรกรสามารถเจาะเองได้ แต่ถ้ากว้างขนาด 6 นิ้วจะต้องใช้รถในการเจาะ โดยต้องจ้างมาในราคาเมตรละ 1000 บาท ซึ่งจะทำให้มีค่าใช้จ่าย เกษตรกรส่วนใหญ่จึงนิยมเจาะกันเอง เวลาจะใช้น้ำเพื่อรดแปลงผักจะใช้เครื่องปั๊มน้ำไฟฟ้า เดิมใช้เครื่องปั๊มน้ำที่ใช้น้ำมันแต่พอน้ำมันมีราคาแพงกอปรกับไฟฟ้าเข้าไปถึงเขตทุ่งนา เกษตรกรจึงเปลี่ยนมาใช้เครื่องปั๊มน้ำไฟฟ้าโดยหย่อนสายยางซึ่งส่วนมากจะเป็นสายพีวีซีใสลงไปในรูที่เจาะไว้นั้นเพื่อดูดขึ้นขึ้นมารดแปลงผัก

หอมแดงมี 2 พันธุ์คือ หอมแดงพันธุ์บางช้าง หรือพันธุ์ศรีสะเกษ และหอมแดงพันธุ์พื้นเมืองภาคเหนือ หรือ หอมบั่ว โดยหอมแดงพันธุ์ศรีสะเกษจะมีเปลือกสีม่วงปนแดง มีกลิ่นฉุนและมีรสหวาน มีหัวใหญ่และมีดอกมาก ส่วนหอมบั่วนั้น มีเปลือกสีเหลืองปนส้ม หัวไม่ใหญ่มากและหัวกลม หอมแดงพันธ์ศรีสะเกษนี้เมื่อปลูก 1 หัวจะแตกกอประมาณ 8-10 หัว การแตกกอจะช้ากว่าหอมบั่วเล็กน้อยแต่การเก็บรักษามีคุณภาพดีกว่าหอมบั่ว เกษตรผู้ปลูกหอมแดงในตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ จึงนิยมปลูกหอมแดงพันธุ์ศรีสะเกษมากกว่าพันธุ์หอมบั่ว โดยเมื่อสิ้นสุดฤดูการเก็บเกี่ยว เกษตรกรก็จะคัดพันธุ์หอมแดงไว้สำหรับเป็นหอมพันธุ์ในฤดูการปลูกถัดไป นาย ส. (นามสมมุติ) กล่าวว่า "ในการคัดพันธุ์หอมจะดูลักษณะของหัวหอมว่าหัวแน่นหัวใหญ่ หัวเดี่ยว หัวดก และมีสีเข้มหรือไม่ ซึ่งหากมีลักษณะดังกล่าวตนเองก็จะเก็บไว้เป็นหอมพันธุ์ในปีหน้า โดยจะเก็บรักษาพันธุ์โดยหลังจากตากจนแห้งแล้วจะทำการ "หล่อนหอม" คือ การตัดใบและตัดรากให้เหลือแต่หัวใส่ไว้ในถุงกระดาษใส่ปูนขาวแล้ววางไว้บริเวณใต้หลังคาใกล้

สังกะสี เพื่อป้องกันไม่ให้มีความชื้นและให้โดนลมโกรก ซึ่งตนเองจะเก็บพันธุ์หอมไว้ทุกครั้ง ไม่เคยซื้อเลยเนื่องจากบางปีหอมพันธุ์มีราคาแพง แต่บางปีมีราคาถูก ตนไม่รู้ว่าปีไหนจะถูก ปีไหนจะแพงจึงเก็บหอมของตนเองไว้ทำพันธุ์ทุกปี" (นาย ส. (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

หอมแดงชอบดินร่วน การระบายน้ำดีเนื่องจากมีระบบรากตื้น การเตรียมดินจะเริ่มเตรียมประมาณ 1-2 เดือนก่อนการปลูก โดยจะทำการไถเตรียมดิน 3-5 ครั้ง พอไถในแต่ละครั้งเสร็จแล้วจะทำการคลาดแปลงในแนวขวางและแนวตั้งตัดกันต่อเนื่อง แล้วทิ้งดินไว้ประมาณ 3-4 วัน บางคนทิ้งไว้ 5-7 วัน เพื่อให้ดินแห้งและเป็นการกำจัดวัชพืชในดินด้วยโดยทำสลับกันไปมาจนแน่ใจว่าดินแห้งแล้วจึงเตรียมการปลูกหอมแดงต่อไป โดยในระหว่างการไถเตรียมดินเกษตรกรบางคนใส่ปูนขาวลงไปในดินเพื่อปรับสภาพดินบางคนใส่ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยขี้วัว) เพื่อปรับปรุงดิน นาย พ. (นามสมมุติ) ได้กล่าวว่า "ตนเองได้ใส่ปุ๋ยขี้วัว 1 ไร่ใช้ประมาณ 2 กระสอบ ราคาประมาณกระสอบละ 200-300 บาท แล้วทำการไถกลบ ซึ่งหากใส่ปุ๋ยขี้วัวต้องตากดินนานกว่าใส่ปุ๋ยเคมี เพราะต้องรอให้แก๊สที่เกิดจากการทับถมของขี้วัวหมดไปก่อน" (นาย พ. (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

นางเพ็ญ (นามสมมุติ) กล่าวว่า "ตนเองหว่านปุ๋ยสูตร 15-15-15 เพื่อเป็นการรองพื้นก่อนปลูกหอมซึ่งปุ๋ยสูตรนี้เป็นสูตรเร่งรากและใบ โดยใช้ประมาณครึ่งกระสอบต่อไร่" ในบางแปลงที่ที่ดินเก่ามากไม่มีแร่ธาตุอาหารแล้ว เกษตรกรจะปรับหน้าดินโดยใช้ดินโพน (ดินจอมปลวกเก่า) ใส่ในแปลงปลูกเนื่องจากดินชนิดนี้มีแร่ธาตุอาหารสูงเหมาะสำหรับการปลูกหอมแดง เกษตรกรซื้อดินชนิดนี้มาจากผู้ขายในอำเภอข้างเคียงในราคารถหกล้อละ 250 บาท พื้นที่ 1 ไร่ใช้ดินโพนประมาณ 2-4 คันรถ นิยมใส่ดินจอมปลวกทุก 4-5 ปี เมื่อแน่ใจว่าดินแห้งแล้ว เกษตรกรก็จะทำการไถเตรียมแปลงขนาดกว้าง 1-1.5 เมตร ยกร่องให้สูงประมาณ 15 เซนติเมตร ส่วนความยาวของแปลงก็ให้เป็นไปตามความสะดวกของแต่ละคนในการที่จะสามารถดูแลรักษา (นาง เพ็ญ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

ในการปลูกหอมแดง หลังจากเตรียมแปลงเสร็จแล้วเกษตรจะทำการปลูกหอมแดงโดยใช้คราดกลิ้งหลุม เพื่อทำให้เกิดหลุมที่สม่ำเสมอเป็นแนวเดียวกัน โดยเกษตรกรของ ตำบลยางชุมใหญ่มักเว้นระยะห่างระหว่างแถวประมาณ 15 เซนติเมตร เดิมตอนที่ยังไม่มีคราดวัดระยะ เกษตรกรจะใช้วิธีการขึงเชือก แล้วปลูกตามเชือก เพื่อให้ปลูกได้ตรงแถวเดียวกัน ในการปลูกจะใช้ด้านที่เป็นรากเก่าจิ้มลงไปในหลุมที่กลิ้งไว้ประมาณครึ่งหัว อย่ากดหัวหอมแดงมากจนเกินไปเพราะหัวจะช้ำและเน่าเสีย ในการปลูก "หอมต่าว" หรือ "หอมน้ำสอง" ซึ่งเป็นการปลูกหอมพันธุ์นั้น จะปลูกประมาณเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม ใช้ระยะเวลาประมาณ 35-45 วันจึงจะสามารถเก็บเกี่ยวได้ ซึ่งพอได้หอมพันธุ์แล้วต้องทิ้งไว้ไม่น้อยกว่า 90 วันจึงจะนำไปปลูกได้อีก โดยหอมพันธุ์นี้ไม่ควรเก็บ

ไว้นานเกิน 6 เดือน ส่วนฤดูการปลูกหอมแดงปกติจะปลูกในฤดูหนาว เนื่องจากหอมแดงเป็นพืชที่ชอบอากาศเย็นจะเจริญได้ดีในฤดูหนาว ในการปลูกช่วงนี้จึงต้องปลูกห่างกว่าการปลูกหอมพันธุ์เนื่องจากหอมแดง เมื่อปลูกหอมเสร็จทั่วทั้งแปลงแล้วจะคลุมด้วยฟางหรือหญ้าแห้งเพื่อเป็นการรักษาความชุ่มชื้น แต่เกษตรกร ตำบลยางชุมใหญ่ส่วนมากจะคลุมด้วยฟาง ซึ่งเก็บไว้จากการทำนาข้าว จากนั้นรดน้ำให้ชุ่มทั่วแปลง หอมแดงจะงอกออกมาประมาณ 5-10 วัน หากหอมหัวใดไม่งอกออกมาก็จะทำการปลูกซ่อมโดยการดึงหัวเก่าออกและปักหัวใหม่ลงไป

นาย ไพ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ตนเองจะเริ่มเตรียมดินเพื่อปลูกหอมแดงในช่วงหลังวันออกพรรษา ประมาณปลายเดือนกันยายน และจะเริ่มปลูกประมาณปลายเดือนตุลาคม ซึ่งสมัยก่อนอากาศจะเริ่มเย็นแล้ว ปีนี้ตนฟังพยากรณ์อากาศบอกว่าอากาศจะเริ่มเย็นลง ตนจึงปลูกปีนี้ปลูกในวันที่ 25 ตุลาคม แต่ปรากฏว่าอากาศไม่เย็นลงเลย เย็นแป๊บเดียวก็ร้อนแล้ว หอมในช่วงนี้ประมาณ 35-45 วันจึงจะเก็บเกี่ยวได้ โดยตนเองจะทำการ “กู้หอม” ในวันที่ 10 ธันวาคมนี้ หลังจากปลูกหอมไปได้ประมาณ 15-20 วัน ตนก็จะปลูกถั่ว ปลูกแตง ปลูกฟักทองข้าง ๆ แปลงหอมแดง และปลูกพริกในช่องว่างระหว่างหอมแดงนั้น เพราะเมื่อกู้หอมพริกก็ยังไม่โตมาก พอกู้หอมเสร็จอีกไม่นานก็มาเก็บพริกต่อและผักที่ปลูกไว้รอบแปลงก็จะโตพอดี โดยปีที่แล้วตนปลูกผักชีกับพริก แต่ปีนี้ปลูกพริกอย่างเดียว” (นายไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

สำหรับผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ถ้าปีไหนที่อากาศดีก็จะได้หอมแดงประมาณ 5000 กิโลกรัมต่อไร่ แต่นางอุ๊ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “เนื่องจากว่าปีนี้อากาศไม่ดี คือ อากาศร้อน หอมไม่ชอบอากาศร้อน ผลผลิตจึงได้น้อยประมาณ 2500-3000 กิโลกรัมต่อไร่” (นางอุ๊ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

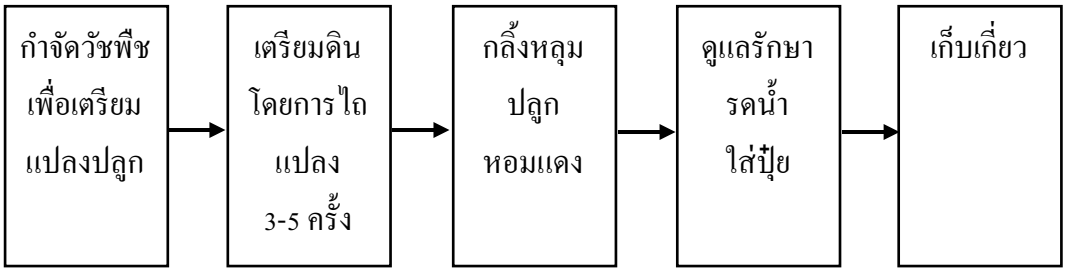

ภาพที่ 4-1 กระบวนการผลิตหอมแดงของครอบครัวเกษตรกร ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ในส่วนของการดูแลรักษา เกษตรกรจะไปรดน้ำหอมแดงในตอนเช้าทุกวัน โดยเกษตรกรจะตื่นตั้งแต่ตีสี่ สูบน้ำจากท่อน้ำที่ตนเองเจาะไว้ โดยถ้าไปรดน้ำแปลงหอมทุกวันใช้เครื่องปั๊มน้ำไฟฟ้าจะเสียค่าไฟประมาณเดือนละ 300 บาท

นายวัฒน์ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ตนจะออกไปรดน้ำแปลงหอมทุกวันในตอนเช้าประมาณช่วงตีห้าถึงหกโมงเช้า แต่ถ้าอากาศแห้งและลมแรงก็จะรดน้ำสองครั้งเช้าและเย็น ในช่วงแรกซึ่งเป็นช่วงหอมแตกกอตนจะไปรดน้ำทุกวัน แต่พอใกล้ถึงวันที่หอมแดงโตเต็มที่จะรดวันเว้นวัน ในการรดน้ำแปลงหอมต้องไปกันอย่างน้อย 2 คน เนื่องจากจะต้องลากสายยาง (สายพีวีซี) เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5-2 นิ้ว ซึ่งเวลาน้ำไหลผ่านสายจะหนักมาก ต้องมีคนคอยช่วยดึงสายและจัดสายไม่ให้พันกัน พื้นที่ 1 ไร่ จะใช้เวลาในการรดน้ำประมาณ 30 นาที ” (นายวัฒน์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

การใส่ปุ๋ย จะมีทั้งเกษตรกรที่ใส่ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งเกษตรกรจะใส่ปุ๋ยครั้งแรกเมื่อปลูกไปได้ประมาณ 3-4 วัน ถ้าเป็นปุ๋ยเคมีจะใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ซึ่งเป็นสูตรที่ช่วยในการเร่งใบประมาณ 15 วันถัดมาจากการใส่ปุ๋ยครั้งแรก เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงจะเปลี่ยนสูตรปุ๋ยมาเป็นเลขตัวหลังสูงกว่าตัวอื่น เพราะปุ๋ยสูตรที่เลขตัวหลังสูงกว่าตัวหน้าและตัวกลางคือสูตรที่ช่วยเร่งการเจริญเติบโตของหัว เกษตรซื้อปุ๋ยจากร้านขายปุ๋ยในเมืองหรือซื้อจากสหกรณ์การเกษตรอำเภอ ในราคากระสอบละประมาณ 830-1100 บาท ใช้ปุ๋ยประมาณ 1 กระสอบต่อ 1 ไร่

นายเหลง (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ตนเองจะหว่านปุ๋ยครั้งแรกเมื่อปลูกไปได้ประมาณ 3 วัน โดยจะหว่านปุ๋ยสูตร 15-15-15 เพื่อช่วยเร่งใบ เมื่อหว่านปุ๋ยเสร็จจะต้องรดน้ำตามทันทีเพื่อให้ปุ๋ยละลายลงดิน ประมาณวันที่ 25 นับจากวันที่ปลูกวันแรก ซึ่งเรียกว่าหอมโตเป็นสาวแล้ว คือใบจะไม่โตไปกว่านี้แล้ว ตนเองก็จะใส่สูตรปุ๋ยสูตร 13-13-21 หรือ 0-10-30 ประมาณวันที่ 30 ของการปลูกหอมจะเริ่มมีดอก ซึ่งถ้ามีดอกหอมก็จะต้องเด็ดดอกหอมออกเพราะดอกหอมจะไปแย่งอาหาร ทำให้หัวหอมไม่เติบโต แต่ปีนี้อากาศไม่ดีหอมจึงไม่ค่อยมีดอก” (นายเหลง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

บางครอบครัวปลูกหอมแดงแบบไม่ใช้สารเคมี คือใช้เฉพาะปุ๋ยอินทรีย์ แต่บางครอบครัวก็ใช้ผสมกันไปทั้งปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมี เกษตรกรที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์จะผลิตปุ๋ยจากขี้วัวขึ้นมาใช้เอง นายจ่อย (นามสมมุติ) กล่าวว่า ‘ตนเองได้รับการอบรมจากเกษตรอำเภอ โดยเกษตรอำเภอบอกให้พยายามลดการใช้ปุ๋ยเคมี ตนเองจึงพยายามผลิตปุ๋ยจากพืชสดขึ้นมาใช้เองตามสูตรที่ได้รับจากเอกสารแจกจากการอบรมมา เช่นหมัก ผักบุ้ง หน่อกล้วย หน่อไม้ กากน้ำตาล ซึ่งสูตรนี้จะช่วยเร่งการเจริญเติบโตของหอมแดงและต้านโรคและแมลง โดยตนเองจะใช้น้ำที่ได้จากการหมักนี้รดหอมทุก 3-7 วัน” (นายจ่อย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

หอมแดงเป็นพืชที่ชอบอากาศเย็น แต่ถ้าเย็นมากเกินไปก็ไม่ดีหอมจะมีแต่ใบแต่ไม่มีหัว คือหัวเล็ก ถ้าปีไหนอากาศดีหอมแดงจะแข็งแรงและไม่ค่อยเป็นโรคจะมีใบสีเขียว แต่ถ้าปีไหนอากาศไม่ดีหอมจะมีใบเป็นสีเหลือง โรคที่เกิดกับหอมส่วนใหญ่จะเป็นโรคจากเชื้อราและเพลี้ย ซึ่งถ้ามีเพลี้ยในหอม จะทำให้ใบหอมมีสีเหลือง เกษตรกรระมัดระวังเพลี้ยมาก โดยเฉพาะเพลี้ยไฟ เพราะเพลี้ยไฟนี้จะแย่งกินน้ำและอาหารของหอมแดงและมองเห็นยากมาก เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงจะมีการป้องกันโรคและแมลงแบบใช้สารเคมีและไม่ใช้สารเคมี โดยเริ่มจากการใช้สารเคมีฉีดพ่นกำจัดวัชพืชตั้งแต่ตอนเตรียมดิน เพราะหากวัชพืชโตจะกำจัดยากและส่งผลต่อรากหอมแดง ส่วนโรคที่เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงพบบ่อย ได้แก่ โรคใบจุดสีม่วง ซึ่งหอมจะเป็นจุดขาวเล็ก ๆ ต่อมาขยายใหญ่รูปไข่สีน้ำตาลปนม่วง ปลายใบหอมแดงจะแห้ง ซึ่งหากเกิดโรคราชนิดนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ยาชื่อ “คาร์เบนดาซิม” 1ขวดผสมน้ำ 20 ลิตร แล้วฉีดพ่น 3 วันหนึ่งครั้ง จนกว่าหาย

เพลี้ยไฟหอมแดง ซึ่งมองเห็นยากด้วยตาเปล่า หอมแดงจะมีลักษณะช้ำสีแดง ในระยะแรก ที่เพลี้ยไฟเข้าทำลายหากไม่สังเกตจะไม่พบแมลงและร่องรอย แต่อาการจะเห็นเด่นชัดเมื่อถูกทำลายรุนแรง ซึ่งใบจะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง จะพบในช่วงฤดูร้อนหรืออากาศแห้งแล้ง ช่วงเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม ส่วนการปลูกหอมแบบไม่ใช้สารเคมีนั้น เกษตรกรจะใช้น้ำหมักชีวภาพที่หมักไว้จากสะเดาและผักเป็นเวลา 35 วัน หรือ ซื้อ ปุ๋ยน้ำจากสำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ ในราคาลิตรละประมาณ 200 บาท นำมาฉีดพ่นทุก 3 สัปดาห์ ซึ่งปุ๋ยน้ำนี้มีสรรพคุณทั้งสามารถป้องกันแมลงและโรคในหอมแดงและเป็นปุ๋ยบำรุงหอมแดงด้วย นางเพ็ญ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “การเจริญเติบโตของหอมขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ 70 เปอร์เซ็นต์ อีก 30 เปอร์เซ็นต์ขึ้นกับการบำรุงรักษา ตนเองจะมีการบำรุงรักษาโดยประมาณ 15 วันจะทำการฉีดพ่นยาฆ่าเชื้อรา โดยใส่ยาชื่อเอซินแม๊กซ์ ซึ่งเป็นยาผงละลายในน้ำแล้วฉีด โดยถังน้ำ 200 ลิตร ใส่ 2 ซอง ซึ่งยาชนิดนี้จะป้องกันโรคราน้ำค้าง ลายจุด ราสีม่วง โดยถ้าเกิดเชื้อราขึ้นในหอม จะไม่ถอนทิ้งแต่จะฉีดย่าฆ่าเชื้อราแทน” นายบอย (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ตนเองจะฉีดยากันเชื้อราทุก 7-10 วัน โดยจะหยุดฉีดก่อนถึงกำหนดวันเก็บเกี่ยวประมาณ 15-20 วัน เพราะตนปลูกแบบ GAP เกษตรอำเภอจึงให้หยุดฉีดยาต่าง ๆ ประมาณ 15-20 วัน ก่อนที่จะทำการเก็บเกี่ยวเพื่อป้องกันการตกค้างของสารเคมี”

การเก็บเกี่ยวหอมแดงเกษตรกรจะจ้างแรงงานเพื่อเก็บเกี่ยวหรือที่เรียกว่า “กู้หอม” ให้เสร็จภายใน 1 วัน โดยจะจ้างแบบเหมาราคาเหมาปีนี้ประมาณ 2200-2500 ต่อไร่ ซึ่งผู้รับจ้างจะไปหาคนมาแล้วแต่จะหามาได้กี่คนบางครั้งก็ 5- 6 คน บางครั้งก็ 10 คน โดยจะใช้เวลาในการกู้หอม 1 ไร่ ประมาณครึ่งวัน

นายเหลง (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ตนเองจ้างคนเหมาปลูกหอมแดงในราคาไร่ละ 1600 บาท และจ้างเหมากู้ในราคา 2500 บาท การเก็บเกี่ยวก็จะใช้มือจับบริเวณโคนต้นหอมแล้วดึงหัวขึ้นมา ระวังอย่าให้หัวขาด พอถอนได้พอประมาณก็นำตอกมามัดรวมเป็นจุกไว้ แล้วนำขึ้นรถเพื่อที่จะนำไปผึ่งไว้ที่ “สางหอม” (สางหอม คือ โรงเรือนหอม) หรือใต้ถุนบ้านโดยเกษตรกรจะทำเป็นราวไม้ไผ่ไว้ใต้ถุนบ้าน พอผึ่งลมประมาณ 1-2 สัปดาห์ ใบหอมจะเริ่มแห้ง เกษตรกรจะทำการ” ตุ้มห้อม” คือการมัดหอมเป็นจุกเข้าด้วยกันโดยที่ไม่มีการคัดแยกขนาดเพื่อจำหน่าย การตุ้มหอมโดยไม่มีการคัดแยกขนาดนี้จะขายได้ราคาน้อยกว่าหอมที่คัดแยกขนาด ตัดรากและมัดจุกแล้ว แต่เกษตรมักจะขายแบบตุ้มหอมมากกว่าเพราะไม่ต้องไปเสียเงินจ้างคนในการตัดรากและแต่งหัว ปกติแล้วจะมีพ่อค้าคนกลางมาตีราคาหอมที่แปลงหรือที่บ้านโดยเกษตรกรไม่มีการรวมกันเป็นกลุ่มในการขายเพื่อต่อรองราคาแต่อย่างใด ต่างคนต่างขาย เมื่อตกลงราคาได้พ่อค้าคนกลางก็จะเอารถมาชนไปหรือบอกให้เกษตรกรเอาหอมไปส่งและชั่งน้ำหนักที่โกดังของพ่อค้าคนกลาง ซึ่งจะอยู่บริเวณชุมชนท่าเรือในตัวจังหวัด เนื่องจากปีนี้ (2558/ 2559) อากาศไม่ดีหอมจึงไม่ค่อยออกมาเยอะ ทำให้หอมแดงมีดีมาก พ่อค้าคนกลางส่วนมากจะรู้จักกับเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ปีนี้หอมแดงออกมาน้อยจึงมีพ่อค้าคนกลางจากหลายที่มาติดต่อซื้อขายกับเกษตรกรในหมู่บ้าน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ก็มักจะเลือกขายให้พ่อค้าคนกลางที่ตนรู้จักมากกว่า เพราะ ค้าขายกันมานานจึงไว้ใจมากกว่าพ่อค้าหน้าใหม่ โดย พ่อค้าคนกลางเหล่านี้จะมีรายชื่อเกษตรกร และรายชื่อแปลงปลูก GAP บางคนจะเข้ามาทำการ “ตกเขียวหอม” คือ จองกับเกษตรกรไว้ว่าจะมาซื้อหอมแปลงนี้ อาจจะการันตีราคาไว้ว่าจะให้ราคา 8 บาทต่อกิโลกรัม พอใกล้ถึงวันเก็บเกี่ยว ประมาณ 1 สัปดาห์ก่อนถึงวันกู้หอม เกษตรกรก็จะโทรไปเรียกพ่อค้าคนกลางให้มาตีราคาใหม่ พ่อค้าคนกลาง ถ้าเห็นว่าหอมแปลงนี้หัวโตสวย ก็อาจจะเพิ่มราคาให้ แต่ถ้าหัวเล็กก็จะคงราคาไว้ที่ราคาการันตีเมื่อถึงวันกู้หอม “(นายเหลง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

นายอึ่ง (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ประมาณ 1 สัปดาห์ก่อนกู้หอมตนจะโทรเรียกพ่อค้าคนกลางจากในเมืองให้มาตีราคา ปีนี้พ่อค้าให้ราคาหอมแดงแปลงที่ตนปลูกนี้ 12 บาทต่อ 1 กิโลกรัม เพราะปีนี้หอมหัวเล็ก ตนขายเป็นหอมสด คือเมื่อกู้หอมจากแปลงปลูกเสร็จก็จะขับรถที่บรรทุกหอมแล้วไปชั่งกิโลที่สหกรณ์เกษตรอำเภอ เพราะที่นั่นมีเครื่องชั่งใหญ่ โดยขับรถเข้าไปชั่งเลย เจ้าหน้าที่สหกรณ์ก็จะจดไว้ว่ากี่กิโลกรัม แล้วตนก็ขับรถกลับมาเพื่อเอาหอมมาแขวนไว้ที่ “สางหอม” ของตน เพราะพ่อค้าคนกลางรายนี้ไม่มีโกดังหอม หรือมีแต่เต็ม จึงจ้างตนแขวนหอมที่สางหอมโดยให้ค่าจ้าง 300 บาท ต่อ 1000 กิโลกรัม เมื่อขนหอมลงจากรถเสร็จหมดแล้วก็จะเก็บกวาดเศษดินออกจากรถและขับรถไปชั่งที่ตาชั่งของสหกรณ์การเกษตรอำเภอยางชุมน้อย เจ้าหน้าที่ก็จะจดน้ำหนักรถเปล่า แล้วเอามาลบออกจากน้ำหนักรถที่ชั่งพร้อมหอม ก็จะได้เป็นน้ำหนักหอมแดง

ซึ่งเจ้าหน้าที่สหกรณ์ก็จะให้เอกสารมา ตนก็จะโทรบอกพ่อค้าคนกลางคนนั้นว่าได้ผลผลิตหอมกี่กิโลกรัม พ่อค้าคนกลางก็จะเอาเงินมาให้ที่บ้าน บางทีกฌบอกให้เอาหอมไปส่งที่โกดังและจ่ายเงินตอนที่ตนเองเอาหอมไปส่งเลย ซึ่งพ่อค้าคนกลางนี้ไว้ใจได้ ตั้งแต่ตนขายหอมแดงมา 40 ปี ก็ไม่เคยโดนโกงเลย คือทั้งเกษตรกรและพ่อค้าคนกลางต่างก็ไว้ใจซึ่งกันและกัน" (นายอึ่ง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

ราคาหอมแดงมีการขึ้นลงเป็นปกติของราคาสินค้าเกษตร ถ้าปีไหนผลผลิตน้อย เช่นปีนี้ก็จะ ราคาดี แต่ปีที่แล้วผลผลิตออกมาเยอะหอมแดงปีที่แล้วจึงมีราคาตกต่ำ

ตารางที่ 4-1 ราคาหอมแดงฤดูการผลิตปี 2558/2559 (ราคา ณ 1 ธันวาคม 2558)

สินค้า/ เกรดสิค้า	**ราคาบาท/ กิโลกรัม**
หอมแดงแห้ง ขนาดใหญ่	25
หอมแดงแห้ง ขนาดเล็ก	14-15
หอมสด	10-15

การปลูกพืชตามมาตรฐาน GAP

เกษตรกรตำบลยางชุมใหญ่อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่จะรู้จัก GAP เนื่องจากได้รับการส่งเสริมให้ปลูกหอมแดงตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเพื่อประโยชน์ในการส่งออก กอปรกับวิธีการปลูกหอมแดงตามแบบใหม่ คือ แบบ GAP กับแบบดั้งเดิม ไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก แค่เพียงมีเจ้าหน้าที่มาตรวจแปลงและจะต้องจดบันทึกแปลงทุกครั้งเท่านั้น ส่วนการใช้สารเคมีที่มีฉลากชัดเจน การใช้อุปกรณ์ป้องกัน แหล่งน้ำ พื้นที่ในการปลูก การขนย้าย การเก็บรักษา การกำจัดศัตรูพืช การเก็บเกี่ยว ต่างก็เหมือนเดิม พอเกษตรกรทราบว่าถ้าปลูกหอมตามแบบ GAP แล้วจะขายได้ราคามากขึ้น ต่างก็ทยอยมาเข้าร่วมโครงการมากขึ้นทุกปีๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ยังมีบางส่วนที่ไม่เข้าร่วม เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับการปลูกแบบเดิมและขี้เกียจจดบันทึกทุกครั้ง เกษตรอำเภอยางชุมน้อยได้กล่าวว่า "อำเภอได้มีนโยบายในการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชตามแนวทางการปฏิบัติที่ดีทางการเกษตร เนื่องจากเห็นถึงความสำคัญของการส่งออกตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซีย เวียดนามและมาเลเซีย ซึ่งเป็นแหล่งบริโภคหอมแดงรายใหญ่ เมื่อมีการอบรมให้ความรู้เกษตรกรทั้งการอบรมด้าน GAP และด้านอื่นๆ ตนเองจะพยายามโน้มน้าวจิตใจให้เกษตรกรหันมาปลูกหอมแดงซึ่งเป็นสินค้าขึ้นชื่อของอำเภอยางชุมน้อยเสมอ โดยจะบอกกับเกษตรกรว่า ต่อไปถ้าใครไม่ทำแบบ GAP แล้ว ต่างประเทศจะไม่รับซื้อ ซึ่งถ้า

ปีไหนหอมมีผลผลิตเยอะ คนที่ไม่ปลูกแบบ GAP อาจจะขายไม่ได้ราคา ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จะกลัวว่าจะขายหอมไม่ได้ก็เริ่มทยอยกันปลูกแบบ GAP ไปเยอะแล้ว ตอนนี้ในตำบลยางชุมใหญ่มีผู้ปลูกแบบ GAP ประมาณ 154 ราย”

นายสุรินทร์ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ตนเองปลูกหอมแดงแบบ GAP เนื่องจากกำนันได้ชักชวนให้ตนไปอบรมการเกษตรที่ที่ว่าการอำเภอ ตนเองได้ฟังบรรยายเรื่องเกี่ยวกับการปลูกหอมแดงแบบวิธีปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี จึงเกิดความสนใจเพราะวิธีการปลูกก็ไม่ได้ต่างจากวิธีเดิมที่ตนเองทำอยู่ จะมีเพิ่มเติมขึ้นมาแค่ต้องจดบันทึกเท่านั้น” (นายสุรินทร์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

ตารางที่ 4-2 เปรียบเทียบวิธีการปลูกหอมแดงตามแบบดั้งเดิมกับปลูกตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

รายละเอียด	แบบดั้งเดิม		แบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี	
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
1. การตรวจวิเคราะห์สภาพน้ำ	✓			✓
2. การตรวจวิเคราะห์ดินและประเมินความเสี่ยงของสภาพแวดล้อม	✓		✓	
3. ใช้สารเคมีตามคำแนะนำในฉลาก	✓		✓	
4. มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ		✓	✓	
5. หยุดใช้สารเคมีก่อนการเก็บเกี่ยว	✓		✓	
6. การจดบันทึกการใช้สารเคมี	✓			✓
7. มีการขนย้ายหอมแดงอย่างระมัดระวัง	✓		✓	
8. มีการบันทึกข้อมูลการปลูก	✓			✓
9. มีการตรวจสอบผลผลิตหลังเก็บเกี่ยวหอมแดงว่ามีศัตรูพืชหรือไม่	✓		✓	
10. มีการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม	✓		✓	
11. เกษตรกรใช้อุปกรณ์ในการป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมี	✓		✓	
12. มีการคัดแยกผลผลิต	✓		✓	

จากตารางที่ 4-2 จะเห็นว่าการปลูกหอมแดงของเกษตรกร ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ในการปลูกแบบวิธีดั้งเดิมและการปลูกแบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) มีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก มีความแตกต่างกันในส่วนของ การนำตัวอย่างน้ำไปตรวจวิเคราะห์ที่ห้องทดลอง ว่ามีวัตถุอันตรายตกค้างอยู่หรือไม่แต่ในการปลูกแบบดั้งเดิมจะไม่ได้มีการนำน้ำไปตรวจที่ห้องทดลอง นอกจากนี้ในการปลูกแบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จะมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการปลูก รวมทั้งจัดให้มีการจัดอบรมให้อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ส่วนการปลูกแบบดั้งเดิมนั้น จะไม่มีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด และอีกหนึ่งสิ่งสำคัญที่มีความแตกต่างกันของการปลูกทั้งสองแบบคือการจดบันทึก โดยในการปลูกแบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จะต้องมีการจดบันทึกทุกขั้นตอนตั้งแต่วันที่เริ่มปลูก วันที่ใส่ปุ๋ย สูตรปุ๋ยที่ใส่ แมลงที่พบ เป็นต้น

การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับการปลูกหอมแดงสู่มาตรฐาน GAP

เมื่อถามเกษตรกรว่าความพอเพียงคืออะไร เกษตรกรส่วนใหญ่จะตอบว่า คือ พออยู่พอกิน พอดี แต่เมื่อถามว่ารู้จักการเกษตรแบบพอเพียงหรือไม่ เกษตรกรส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าคือเศรษฐกิจแบบพอเพียง คือการทำการเกษตรแบบพออยู่พอกินเท่านั้น ไม่ได้ทำเพื่อขาย เมื่ออธิบายให้ฟังว่าเกษตรแบบพอเพียงก็คือการใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ กินใช้เท่าที่มีอยู่ถ้าเหลือก็ขายได้ เช่น บางบ้านเลี้ยงวัว เมื่อวัวอุจจาระออกมาก็เอามูลวัวนั้นมาทำเป็นปุ๋ย ใช้ปุ๋ยพืชสดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี และเกษตรกรสามารถผลิตปุ๋ยพืชสดขึ้นมาเอง โดยเกษตรอำเภอมีการจัดการอบรมเกี่ยวกับการทำปุ๋ยให้เกษตรกรบ่อย ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือความพอเพียง เป็นเกษตรกรรมแบบพอเพียง

เมื่อเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเข้าใจความหมายของคำว่า เกษตรกรรมแบบพอเพียงแล้วก็ทราบว่า เกษตรกรเหล่านั้นได้นำการเกษตรแบบพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการปลูกหอมแดง โดยเมื่อหมดฤดูทำนา เกษตรกรก็จะเก็บฟางข้าวไว้เพื่อนำมาใช้คลุมแปลงปลูกหอมแดง บางบ้านก็ทำปุ๋ยหมักชีวภาพไว้ใช้ในการฉีดป้องกันกำจัดศัตรูพืชเอง

นายไพ (นามสมมุติ) เกษตรกรที่ทำการปลูกพืชตามแบบมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) กล่าวว่า “ตนเองได้ทำการหมักปุ๋ยตามสูตรที่ได้ไปอบรมที่ที่ว่าการอำเภอ โดยที่อำเภอได้มีการแจกสูตรในการหมักปุ๋ย ตนได้ทำตามสูตรที่ในหนังสือบอกไว้ แล้วนำน้ำหมักนั้นมาใช้ฉีดหอมแดง นอกจากนี้ เมื่อปลูกหอมแดงตนยังปลูกพืชชนิดอื่นไว้ข้างแปลงเป็นพืชที่เป็นอาหาร เช่น คะน้า หัวไชท้าว ถั่วฝักยาว เป็นต้น ซึ่งตนเองมักจะปลูกผักไว้กินเองเสมอ” (นายไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

นางน้อย (นามสมมุติ) เกษตรกรที่ปลูกหอมแดงด้วยวิธีปกติ กล่าวว่า “ตนเองปลูกหอมแดงตามแบบที่เคยทำมาแต่ดั้งเดิม เนื่องจากตนไม่ชอบจดบันทึกทุกขั้นตอน จึงไม่ได้เข้าร่วมการปลูกหอมแดงตามแบบมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) โดยในระหว่างฤดูปลูกหอมแดงนั้นตนเองจะปลูกพืชชนิดอื่นแซมไปในแปลงปลูกหอมแดงด้วย เช่น ผักชีฝรั่ง ผักชีลาว พริก ฟัก เป็นต้น โดยตนเองจะเก็บไว้กินก่อน เมื่อเหลือก็จะนำไปขายที่ตลาดเช้าในตัวอำเภอยางชุมน้อย เมื่อก่อนตนจะนำพืชผักที่เหลือกินไปขายในตลาดสดในตัวจังหวัด แต่ทุกวันนี้ขายเฉพาะในอำเภอก็พอแล้ว” (นางน้อย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

เมื่อถามว่าเกษตรกรต้องการพัฒนาการปลูกหอมแดงไปในทิศทางใด เกษตรกรส่วนใหญ่ตอบว่า อยากให้มีการปลูกแบบไม่ใช้สารเคมีเลยในจำนวนกลุ่มตัวอย่างมีเกษตรกรเพียงรายเดียวเท่านั้นที่ปลูกแบบใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพียงอย่างเดียว ส่วนเกษตรกรรายอื่นยังคงใช้ปุ๋ยอินทรีย์ควบคู่กับปุ๋ยเคมี เนื่องจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพียงอย่างเดียวเกษตรกรต้องเอาใจใส่ดูแลหอมแปลงนั้นเป็นอย่างดี เพราะฤทธิ์ของปุ๋ยอินทรีย์น้อยกว่าสารเคมี เกษตรกรจึงเลือกที่ใช้ควบคู่กันทั้งปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมี

รายได้ที่ได้รับและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

รายได้

เนื่องจากในปีนี้หอมแดงมีราคาสูงกว่าปีที่ผ่านมาเนื่องจากผลผลิตออกมาน้อย จึงทำให้ราคาการผลิตหอมแบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) กับการปลูกโดยวิธีปกติ มีราคาไม่ต่างกันมากนัก แต่ในปีที่ผ่านมาที่หอมแดงมีราคาตกต่ำจะสามารถเห็นได้ถึงความแต่งต่างอย่างชัดเจน

นาย ส. (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ตนปลูกหอมตามแบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จำนวน 3 ไร่ ปีที่แล้วราคาหอมที่ปลูกแบบปกติอยู่ที่กิโลกรัมละ 5 บาท ตนปลูกแบบ GAP ก็ขายได้กิโลกรัมละ 7-10 บาท” หลังจากเก็บเกี่ยวแล้วเกษตรกรที่ปลูกแบบ จะมีรายได้จากการปลูกหอมแดงอยู่ที่ประมาณไร่ละ 20,000-50,000 บาท ขึ้นอยู่กับจำนวนผลผลิตที่ได้ในแต่ละแปลง (1 ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 3,000 กิโลกรัม) นอกจากรายได้จาการปลูกหอมแดงแล้ว เกษตรกรยังมีรายได้อื่นอีก เช่น รายได้จากการปลูกข้าว การขายผักที่ปลูกแซมในแปลง และรายได้จากการรับจ้าง เป็นต้น (นาย ส. (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

ตารางที่ 4-3 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของเกษตรกร (สำนักงานเกษตรอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, 2558)

รายได้จากการประกอบอาชีพ	**รายได้เฉลี่ย (บาท/ ครัวเรือน)**	**รายจ่ายเฉลี่ย/ ครัวเรือน/ ปี**	**รายได้สุทธิเฉลี่ย/ ครัวเรือน/ ปี**
รายได้จากเกษตรกรรม	172,159	129,340	42,819
1. พืช	159,659	127,340	32,319
2. สัตว์	12,000	2,000	10,000
3. ประมง	500	0	500
รายได้นอกจากการเกษตร	10,000	3,000	7,000
รวม	182,159	132,340	49,819

ตารางที่ 4-4 รายได้เฉลี่ยของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง (นางน้อย (นามสมมติ), นางเพ็ญ (นามสมมติ), นางอุ๊ (นามสมมติ), นายจ่อย (นามสมมติ), นาย ไพ (นามสมมติ), นายวัฒน์ (นามสมมติ), นาย ส. (นามสมมติ), นายเหลง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

ประเภทของรายได้	**แบบดั้งเดิม**	**แบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)**
1. การเกษตร		
1.1 หอมแดง	10,000 บาท/ ไร่	5,500 บาท/ ไร่
1.2 ข้าว	5,000 บาท/ ไร่	5,000 บาท/ ไร่
1.3 พืชผัก เช่น ผักชี ถั่วฝักยาว ฟักทอง	500-1,000 บาท	500-1,000 บาท
2. การรับจ้าง		
2.1 รับจ้างปลูกหอมหรือเกี่ยวข้าว	4,800 บาท	4,800 บาท
2.2 รับจ้างอื่น ๆ เช่น ไถพรวน ก่อสร้าง	4,800 บาท	4,800 บาท
รวม (ต่อ 1 รอบการผลิต/ ไร่)	25,100 บาท	20,600 บาท

จากตารางจะเห็นว่า เกษตรกรมีรายได้ทางอื่นนอกจากการปลูกหอมแดงด้วยโดยการปลูกหอมแดงแบบตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จะทำให้เกษตรกรมีรายได้ต่อไร่มากกว่าการปลูกแบบธรรมดาทั่วไป

รายจ่าย

ใน 1 รอบการผลิต เกษตรกรจะมีค่าใช้จ่ายทั้งค่าวัสดุอุปกรณ์ที่ซื้อมา 1 ครั้งสามารถเก็บไว้ใช้ได้หลายปี เช่น คราด เครื่องสูบน้ำ สายยาง และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ปีต่อปี เช่น ตอก ฟาง พันธุ์หอม หรือ ค่าแรง เป็นต้น โดยหากหักค่าวัสดุอุปกรณ์ที่ซื้อมา 1 ครั้งแล้วใช้ได้หลายปีแล้วจะพบว่าเกษตรกรจะมีค่าใช้จ่ายต่อการผลิต 1 ครั้งอยู่ที่ประมาณ 17,800 บาท โดยหากเกษตรกรปลูกแบบไม่ใช้สารเคมี จะมีต้นทุนต่ำกว่าการปลูกแบบใช้สารเคมี คือ มีต้นทุนอยู่ที่ประมาณ 12,900 บาท นอกจากนี้เกษตรกรในตำบลยางชุมใหญ่ มักจะปลูกหอมทำพันธุ์เอง จึงทำให้ลดรายจ่ายค่าหอมพันธุ์ไปได้มาก ต้นทุนในการผลิตก็ต่ำลงอีก

นางอู๋ (นามสมมุติ) เล่าว่า “ครอบครัวของตนเองปลูกหอมแดงมาตั้งแต่บรรพบุรุษส่งต่อความรู้ความเชี่ยวชาญมาสู่ลูกหลาน โดยใช้แรงงานคนในครอบครัว พื้นที่แถวนี้เหมาะแก่การปลูกหอมแดง ข้าวและผักอื่นๆ เพราะเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ บางวันที่ตนว่างจากการทำนา หรือปลูกหอมของตนเอง ก็จะไปรับจ้างปลูกหอม กู้หอม หรือเกี่ยวข้าวของคนอื่น แต่ตอนนี้ส่วนมากจะใช้รถเกี่ยวข้าวไม่ค่อยจ้างคนแล้ว ตนก็จะขาดรายได้ตรงนี้ไป นอกจากตนเองจะมีรายได้จากการขายหอม ขายข้าว ขายผักและรับจ้างทั่วไป ก็จะมีรายจ่ายคือ ให้หลาน ซื้อของกินของใช้ ค่าโทรศัพท์ ค่าน้ำ ค่าไฟ แต่รายจ่ายของตนไม่ได้น้อยกว่ารายรับจึงไม่ได้กู้หนี้ยืมสินแต่อย่างใด เมื่อมีเหลือก็จะเก็บไว้ในธนาคารเพื่อเป็นทุนในการปลูกหอม ปลูกข้าวในรอบการผลิตถัดไป” (นางอู๋ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

ตารางที่ 4-5 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการปลูกหอมแดงต่อ 1 ครั้ง

รายละเอียด	ราคาต่อ 1 ไร่	คำอธิบาย
1. ค่าพันธุ์หอม	7500	ใช้หอมพันธุ์ประมาณ 250-300กิโลกรัม ต่อ 1
2. ค่าปุ๋ยเคมี	4000	ไร่
3. ค่าปุ๋ยอินทรีย์	450	ใช้ครั้งละ 2 กระสอบ ต่อ 1 ไร่
		ถังละ 250 บาท 1 ไร่ใช้ประมาณ 2 ถัง
4. ค่ายาฆ่าแมลง	90	ขวดละประมาณ 450 บาท 1 ไร่ใช้ประมาณ 2
		ขวด

ตารางที่ 4-5 (ต่อ)

รายละเอียด	ราคาต่อ 1 ไร่	คำอธิบาย
5. ค่าน้ำหมักชีวภาพ	250	ใช้สำหรับกำจัดศัตรูพืช
6. ค่าไฟ	300	สำหรับเครื่องปั๊มน้ำไฟฟ้า
7. ค่าแรงในการปลูกหอม	1,600	เหมาไร่ละ 1600 บาท
8. ค่าแรงในการเก็บเกี่ยว	2,500	เหมาจ่ายไร่ละ 2500 บาท
9. ค่าตุ้มหอม (ค่าคัดแยกหอมแดง)	300	300 บาท ต่อ 1000 กิโลกรัม
รวม	17,800	ถ้าเกษตรกรไม่ได้ซื้อพันธุ์หอม จะทำให้ค่าใช้จ่ายลดลงประมาณ 7,500 บาท เหลือ 10,300 บาทต่อไร่

หนี้สิน

ครอบครัวของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างครึ่งหนึ่งมีหนี้สินจากการกู้ยืมเงินมาลงทุนในการปลูกหอม และอีกครึ่งหนึ่งไม่มีหนี้สิน โดยเกษตรกรที่มีหนี้สินจะกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และสหกรณ์การเกษตรอำเภอยางชุมน้อย

นาย พ. (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ตนเองกู้เงินจาก ธกส. เนื่องจากไม่มีเงินมาซื้อปุ๋ย กู้มาหนึ่งแสนบาท โดยใช้ใบนา 3 ไร่เป็นหลักประกัน โดยตนจะชำระหนี้ 10 ปี ปีละ 10,000 บาท โดยเสียดอกเบี้ยร้อยละ 4 ซึ่งตนเคยกู้ ธกส. มาก่อนจึงได้ดอกเบี้ยต่ำ แต่ถ้าเป็นผู้กู้รายใหม่ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยร้อยละ 7 ต่อปี”บางคนก็จะกู้จากแหล่งเงินกู้อื่น เช่น ญาติพี่น้อง หรือธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น (นาย พ. (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

นาย ไพ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ตนเองไม่มีหนี้สิน เนื่องจากเคยกู้ยืมเงินเมื่อนานมาแล้วเพื่อมาซื้อปุ๋ยใส่แปลง ต้องใช้เวลานานกว่าจะใช้หนี้หมด ตนเองไม่อยากจะยืมเงินใครและพอมีเงินเก็บอยู่บ้าง และตอนนี้ลูกตนก็โตเป็นผู้ใหญ่หมดแล้วไม่จำเป็นต้องใช้เงินเยอะอีกต่อไปจึงไม่ได้กู้ยืมเงิน” ในส่วนของการออม เงินที่ได้จากการปลูกหอมเกษตรกรก็จะนำไปฝากที่ธนาคารพาณิชย์ในตัวเมือง เกษตรกรไม่มีการทำบัญชีครัวเรือน แต่ทราบว่าใน 1 วันใช้เงินเฉลี่ยไม่เกินวันละ 200 บาท เพราะผักก็มีที่แปลง ปลาก็มีในบ่อ ซื้อแค่เนื้อหมูหรือไข่มาทำกับข้าว ข้าวก็ปลูกเองไม่ได้ซื้อ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ลูกโตแล้วใช้เงินซื้อกับข้าวไม่เกิน 50 บาทใน 1 วัน แต่กลุ่มตัวอย่างที่มีลูกอยู่ในวัยเรียนก็จะให้เงินลูกไปโรงเรียนวันละ 50-100 บาท ซึ่งรายได้ที่ได้รับก็ถือว่าเพียงพอกับ

รายจ่าย เพราะอยู่บ้านไม่มีเงินก็สามารถหาผักหาปลามากินได้ (นายไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทุกคนมีที่ดินเป็นของตนเอง ไม่ได้เช่าซึ่งจะปลูกหอมแดงปีละ 3-5 ไร่ แล้วแต่ว่าปีไหนขยันมาก ปีไหนขยันน้อย

นายไพ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ตนเองมีแปลงปลูกแบบ GAP 3 ไร่ แต่ในปีนี้ตนปลูกหอมแดงแค่เพียง 1 ไร่ เนื่องจากแก่แล้ว อายุ 72 ปี ทำเยอะๆ ไม่ไหว ปีหน้าถ้าปลูกหอมอีกก็จะจ้างเค้าทำทุกอย่าง ไม่ทำเองแล้ว” (นายไพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

กิจกรรมที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วม เช่น เป็นสมาชิก กลุ่มสหกรณ์หอมแดงยางชุมน้อย ซึ่งกลุ่มนี้จะให้ความช่วยเหลือทางด้านเงินกู้และให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกหอมแดง มีการจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่สมาชิก เช่น การทำปุ๋ยหมัก และมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างสมาชิกและรวมพลังกันทำกิจกรรมบางอย่างเพื่อผลักดันให้เกิดผลดีกับสมาชิก

นายจ่อย (นามสมมุติ) เล่าว่า “ตนเองเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์หอมแดงยางชุมน้อย เนื่องจากต้องการรวมกลุ่มผู้ปลูกหอมแดงให้เข้มแข็งเช่นตอนปีที่มีข่าวว่าหอมเน่า รัฐจึงได้เข้ามารับประกันราคาหอมแดง โดยให้สหกรณ์เป็นผู้ดำเนินการ ตนเองได้เอาหอมแดงไปจำนำโดยสหกรณ์บอกว่าจะจ่ายเงินภายใน 1 อาทิตย์ ตนเองรอเกือบเดือนก็ยังไม่ได้เงินจึงไปรวมพลังประท้วงกับสมาชิกคนอื่นๆ จนได้เงิน นอกจากนี้การเป็นสมาชิกสหกรณ์ยังมีข้อดีคือสหกรณ์ให้ความช่วยเหลือสมาชิกโดยให้เบิกปุ๋ยล่วงหน้า ทำให้ตนเองไม่ต้องหาเงินไปซื้อปุ๋ยจากพ่อค้าในเมือง” (นายจ่อย (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

เมื่อมีงานประเพณีประจำปี เกษตรกรต่างก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเข้าร่วมกิจกรรมอยู่เสมอทุกปี เช่น งานเทศกาลหอมแดงของอำเภอซึ่งจัดขึ้นในเดือนธันวาคมของทุกปี และเข้าร่วมงานบุญประเพณีของหมู่บ้าน เช่น งานบุญบั้งไฟ งานบุญเข้าพรรษา งานกฐิน ผ้าป่า เป็นต้น ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน

การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนครอบครัวเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงได้รับการสนับสนุนหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) พัฒนาชุมชนอำเภอยางชุมน้อย เกษตรอำเภอ สหกรณ์การเกษตรยางชุมน้อย องค์การบริหารส่วนตำบลยางชุมใหญ่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น ซึ่งเจ้าหน้าที่จากส่วนราชการต่างก็เข้ามาช่วยเหลือเกษตรกร โดยการอบรมให้ความรู้ ให้คำแนะนำด้านการเกษตร เพื่อพัฒนาให้เกษตรกรมีความรู้และทักษะในการปลูกหอมแดงดีขึ้นเพื่อผลผลิตที่ดีขึ้น

นาย ส.. (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ตนเองปลูกหอมแดงแบบ GAP จากคำแนะนำของเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เนื่องจากเจ้าหน้าที่แจ้งว่าถ้าปลูกแบบ GAP จะทำให้ขายหอมแดงได้ราคาดีขึ้น

ตนเองจึงเข้ารับการอบรมและปฏิบัติตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหอมแดง (GAP) ซึ่งตนก็ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ที่ให้คำแนะนำจนทำให้ปีนี้หอมแดงราคาดีขึ้นมาก เพราะส่งออกไปต่างประเทศได้มากขึ้น" (นาย ส.. (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

นาง ค. (นามสมมติ) กล่าวว่า "เมื่อเดือนตุลาคมที่ผ่านมา พัฒนาชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน คือกำนัน ได้มาให้ความรู้ในการปลูกหอมแดงอย่างไรให้ไม่ขาดทุน ซึ่งตนเองได้เข้าร่วมรับฟัง เพราะตนเองเป็นสมาชิกของโครงการส่งเสริมการทำเกษตรหอมแดง ซึ่งได้มีการอบรมและให้ความรู้แก่เกษตรกรในการปลูกหอมแดง สอนให้รู้หลักการในการลดต้นทุนในการปลูก สอนให้ทำน้ำหมักชีวภาพโดย เจ้าหน้าที่บอกว่า ปุ๋ยเคมีมีราคาแพงและบ้านเรามีขี้วัวขี้ควายเยอะให้เอาขี้วัวขี้ควายมาใช้แทนปุ๋ยเคมี นอกจากนี้ยังสอนให้ทำปุ๋ยอินทรีย์จากเศษใบไม้ ซึ่งการอบรมวันนั้นทำให้ตนเองได้รับความรู้ใหม่ ๆ และรู้จักวิธีการปลูกหอมแดงที่ประหยัด ใช้สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวมาทำเป็นปุ๋ย เป็นโครงการที่สนุกมาก ตนเองได้ไปทำกิจกรรมกับเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงรายอื่น ได้แลกเปลี่ยนความคิดกันซึ่งถือว่าเป็นโครงการที่ดีมาก ๆ" (นาง ค. (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเกษตรแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP ในการปลูกหอมแดง

จากการศึกษาเกี่ยวกับการปลูกหอมแดงของเกษตรกร ตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ แบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP พบว่า ปัญหาในการปลูกหอมที่สำคัญของปีนี้คือ อากาศ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ หอมแดงเป็นพืชที่ชอบอากาศเย็น แต่ปรากฏว่าปีนี้อากาศร้อน หอมจึงไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร ในส่วนของเกษตรกรที่ปลูกตามวิธีปกติโดยไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) นั้น พบว่า เนื่องจากเกษตรกรไม่ต้องการจดบันทึก ซึ่งเกษตรกรเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยากและเสียเวลาในการบันทึกสิ่งต่าง ๆ เช่น ปลูกวันไหน ให้ปุ๋ยวันไหน เป็นต้น โดยในการปลูกแบบปกติที่ไม่ใช่การปลูกตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ก็มีขั้นตอนในการปลูกแบบเดียวกันอยู่แล้ว มีต่างกันเพียงแค่การจดบันทึกเท่านั้น เกษตรกรไม่เห็นความสำคัญของสิ่งนี้จึงทำตามความเคยชินที่ได้ทำมาก่อนหน้า นอกจากนี้ยังมีปัญหาและอุปสรรคหนึ่งที่เกษตรกรเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญนั่นคือปัญหาด้านราคา เนื่องจาก หอมแดงเป็นสินค้าทางการเกษตร ซึ่งสินค้าทางการเกษตรต่างก็มีราคาผันผวน ไม่แน่นอน เกษตรไม่ทราบว่าปีไหนจะราคาดี ปีไหนจะราคาต่ำ ซึ่งหากปีไหนหอมราคาดี เกษตรกรก็จะมีรายได้มากขึ้น แต่หากปีไหนหอมมีราคาตกต่ำปีนั้นเกษตรกรก็อาจจะประสบปัญหาขาดทุนได้

และอีกหนึ่งปัญหาคือ การขาดการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองทำให้โดนกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง และขาดการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับหอมแดงนั้น

ข้อเสนอแนะ เกษตรกรต้องการให้ภาครัฐช่วยในการหาตลาดเพื่อรองรับหอมแดงมากขึ้น โดยหากมีตลาดรองรับหอมแดงมากขึ้น เกษตรกรก็จะหันมาปลูกหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) มากขึ้น เนื่องจากเกษตรผู้ที่ปลูกตามวิธีปกติผลผลิตจะไม่สามารถส่งออกได้ พ่อค้าคนกลางก็จะรับซื้อน้อยลงและให้ราคาต่ำกว่าหอมแดงที่ปลูกแบบตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ทำให้เกษตรเห็นถึงความแตกต่างด้านราคาที่ชัดเจน เกษตรกรก็จะหันมาปลูกตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) มากขึ้น

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษาหอมหัวแดง ของเกษตรกรตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research method) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้การเกษตรพอเพียงในการปลูกหอมแดงแบบวิธีดั้งเดิมเพื่อพัฒนาไปสู่การผลิตตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จำนวน 5 คน และผู้ปลูกแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา จำนวน 5 คน รวมทั้งได้สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมทั้งจากเกษตรอำเภอ กำนัน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรในการปลูกหอมแดงให้ได้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหอมแดง (GAP)
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงในการปลูกหอมแดงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

ผู้วิจัยได้ทำการสรุปตามหัวข้อ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปประยุกต์ใช้
4. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการเรื่อง การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษาหอมหัวแดง ของเกษตรกรตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรต่อมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้ที่ปลูกหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และผู้ที่ปลูกแบบวิธีดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ต่างก็มี

ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกำหนดและวิธีปฏิบัติตามมาตรฐาน การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เป็นอย่างดี เนื่องจากทั้งสองแบบมีความคล้ายคลึงกัน ต่างกันเพียงแค่หากปลูกหอมแดงตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จะต้องมีการจดบันทึก และมีเจ้าหน้าที่มาตรวจแปลงเป็นระยะ ๆ ซึ่งเกษตรกรผู้ที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานไม่อยากจดบันทึกจึงไม่ได้ขอการรับรองแปลงปลูก แต่ในอนาคต เกษตรอำเภอจะผลักดันให้เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงทุกคนเข้าสู่การปลูกตามแบบวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเอง

2. การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงในการปลูกหอมแดงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรยังไม่เข้าใจความหมายของคำว่า เกษตรกรรมแบบพอเพียง โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเข้าใจว่าคือการทำการเกษตรแบบพออยู่พอกินไม่ได้ทำไปขาย โดยเมื่อได้อธิบายให้เกษตรกรเข้าใจความหมายของเกษตรแบบพอเพียงแล้ว เกษตรกรก็สามารถบอกได้ว่าตนเองได้มีการนำหลักเกษตรแบบพอเพียงมาใช้ เช่น มีการทำน้ำหมักจากจากพืชเพื่อใช้แทนปุ๋ยเคมี แต่ก็ยังไม่ได้รับความนิยมมากนักเนื่องจาก ผลผลิตที่ได้จากการใช้ปุ๋ยเคมีมีปริมาณมากกว่าใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และหากใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพียงอย่างเดียวแปลงหอมแดงนั้นจะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่จากเกษตรกรเป็นอย่างดี เกษตรกรจึงยังคงใช้ทั้งปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีควบคู่กันไป ซึ่งมีเกษตรกรเพียงแค่รายเดียวเท่านั้นที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการผลิตทั้งหมด

3. รายได้ที่ได้รับและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรผู้ปลูกหอมแดงตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) สามารถขายหอมแดงได้ราคาดีกว่าผู้ที่ปลูกแบบวิธีดั้งเดิม เนื่องจากหอมแดงที่ปลูกจากแปลงที่ได้รับการรับรองจะสามารถส่งออกไปขายต่างประเทศได้ จึงทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดมากกว่า เมื่อผู้ปลูกตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) มีรายได้มากกว่าก็จะเป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่ปลูกแบบดั้งเดิมหันมาปลูกตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) มากขึ้น

ในด้านวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ เมื่อมีรายได้มากขึ้นแต่เกษตรกรยังใช้ชีวิตปกติเหมือนเดิม ไม่ฟุ้งเฟ้อ กินอาหารแบบเดิมที่หาได้จากทั่วไป แล้วเอาเงินที่เหลือเก็บฝากธนาคาร บางครอบครัวมีเงินเก็บเยอะก็ปลูกบ้านใหม่หรือซื้อรถคันใหม่ ซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ต่างก็มีรถยนต์คันใหม่ โดยที่คันเก่าก็ยังเก็บไว้เพื่อเป็นรถขนหอมขนข้าว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการปลูกหอมแดงตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ทำให้เกษตรกรมีรายได้มากกว่าการปลูกแบบวิธีดั้งเดิม เมื่อมีรายได้มากขึ้นแต่มีรายจ่ายเท่าเดิมก็ทำให้เกษตรกรมีเงินเหลือเก็บมากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าทำให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

4. ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการเกษตรแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ในการปลูกหอมแดง

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรยังคงนิยมใช้สารเคมีในการปลูก บำรุงรักษาหอมแดง เนื่องจากผลผลิตที่ได้จากการใช้ปุ๋ยเคมีมีมากกว่าใช้ปุ๋ยอินทรีย์และการใช้ปุ๋ยเคมีไม่ต้องดูแลรักษามากมายนอกจากนี้ หากเกิดโรคและศัตรูพืช เช่น โรคใบสีม่วงอันเกิดจากเชื้อราซึ่งจะทำให้หอมแดงตาย หากไม่รีบรักษา หรือโรคหัวและรากเน่าที่พบบ่อยในช่วงฝนตกหนัก หอมแดงได้รับความชื้นทำให้หอมแดงเน่าและส่งกลิ่นเหม็น นอกจากนี้หากเกิดแมลงศัตรูพืช เช่น เพลี้ยไฟ หนอนกระทู้ ซึ่งมักเกิดในช่วงเริ่มปลูกจะสร้างความเสียหายจนทำให้เกษตรกรต้องไถกลบทิ้งหอมแปลงนั้น เป็นความเสียหายอันใหญ่หลวงเกษตรกรจึงชอบใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชที่เห็นผลได้เร็วและแรงกว่าใช้สารอินทรีย์

ตารางที่ 5-1 สรุปผลการวิเคราะห์การปลูกหอมแดงตามแบบดั้งเดิมกับปลูกตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) (นางน้อย (นามสมมติ), นางเพ็ญ (นามสมมติ), นางอุ๊ (นามสมมติ), นายจ่อย (นามสมมติ), นาย ไพ (นามสมมติ), นายวัฒน์ (นามสมมติ), นายสุรินทร์ (นามสมมติ), นายเหลง (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2558)

รายละเอียดการศึกษา	**แบบดั้งเดิม**	**แบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)**	**คำอธิบาย**
1. ผลผลิตต่อไร่	2,500-3,000 กิโลกรัม	2,500-3,000 กิโลกรัม	ได้ผลผลิตต่อไร่เท่ากัน
2. รายได้	20,600 บาทต่อไร่	25,100 บาทต่อไร่	ปลูกหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)ทำให้เกษตรมีรายได้ต่อไร่มากกว่าการปลูกแบบวิธีดั้งเดิม
3. ต้นทุน	17,800 บาทต่อไร่	17,800 บาทต่อไร่	การปลูกหอมแดงทั้งสองวิธีมีต้นทุนที่เท่ากัน

ตารางที่ 5-1 (ต่อ)

รายละเอียดการศึกษา	แบบดั้งเดิม	แบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)	คำอธิบาย
4. ราคาขาย	11 บาท/ 1 กิโลกรัม	15 บาท/ 1 กิโลกรัม	ปลูกหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ขายได้ราคาดีกว่าการปลูกแบบวิธีดั้งเดิม
5. ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรต่อมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)	มีความเข้าใจ	มีความเข้าใจ	เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงทั้งสองวิธีมีความเข้าใจต่อมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP กรณีศึกษาหอมหัวแดง ในการศึกษาความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรต่อมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้ที่ปลูกหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และผู้ที่ปลูกแบบวิธีดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ต่างก็มีความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกำหนดและวิธีปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำราญ สะรุโณ, ชะอ้อน พรหมสังคหะ, บุญรัตน์ เหมือนยอด, ไพโรจน์ สุวรรณจินดา, นลินี จาริกภากร และ วิชัย ใจภักดี (2548) ที่ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากการนำ GAP มาปรับใช้ในพื้นที่เกษตรกรจังหวัด พัทลุง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์เรื่อง GAP ค่อนข้างดี และเห็นด้วยกับคำแนะนำในเอกสาร แต่ยังมีคำแนะนำหลายประการที่เกษตรกรนำมาปฏิบัติน้อย เช่น การป้องกันกำจัดโรคแมลง ด้านการนำคำแนะนำมาแก้ปัญหาการผลิต พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการ GAP หรือ GAP ผสมผสานกับวิธีดั้งเดิม ซึ่งยังมีปัญหาหลายประการที่เกษตรกรยังแก้ไขไม่ได้ เช่น ความเหมาะสมของการให้น้ำ วิธีการเพิ่มผลผลิต/คุณภาพผลผลิต การป้องกันกำจัดโรคแมลง และการวางแผนการปลูกให้เหมาะกับราคาและฤดู

ในการพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงในการปลูกหอมแดงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เกษตรกรยังไม่เข้าใจความหมายของ เกษตรกรรมแบบพอเพียงเท่าใดนัก แต่เมื่อได้รับการอธิบายก็มีความเข้าใจมากขึ้นแต่ยังไม่นำไปปฏิบัติเท่าที่ควรซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร บางใบ, ปิยพงศ์ บางใบ, พิพัฒน์ ชนาเทพาพร, กิตติธัช แก้วไขแสง และประจวบ สมทางดี (2551) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การทำการเกษตรแบบพอเพียงภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรที่ยั่งยืนสู่ชุมชนท้องถิ่นของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษา ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของเกษตรกรในการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรชุมชนส่วนใหญ่เข้าใจในหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ไม่สามารถนำไปใช้ในทุกกิจกรรมของวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีได้

รายได้ที่ได้รับและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จะสามารถขายหอมแดงได้ราคาดีกว่าผู้ที่ปลูกแบบวิธีดั้งเดิม เนื่องจากหอมแดงที่ปลูกจากแปลงที่ได้รับการรับรองจะสามารถส่งออกไปขายต่างประเทศได้ จึงทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดมากกว่า ทำให้มีรายได้มากขึ้นส่งผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิด พัชรินทร์ สุภาพันธ์ และชนิตา พันธุ์มณี (2556) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์มูลค่าทางเศรษฐกิจและระบบการผลิตที่เหมาะสมของผักที่ผ่านมาตรฐานการรับรองตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) สู่เกษตรอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบน พบว่า เกษตรกรไม่มีความเข้าใจในด้านการผลิตผักตามมาตรฐานการรับรอง GAP การปฏิบัติทางการเกษตรยังคงปฏิบัติเช่นเดิมซึ่งบางขั้นตอนไม่ได้สอดคล้องกับมาตรฐานการรับรอง GAP แต่อย่างใด นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรที่ปลูกผักตามมาตรฐาน GAP สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ครัวเรือนนำมาซึ่งกำไรและสภาพทางเศรษฐกิจที่ดี ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าแต่ควรจะมีการปลูกพืชชนิดอื่นร่วมด้วยเพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงทางด้านรายได้ ซึ่งในการปลูกหอมแดง ผู้ที่ปลูกตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ก็จะขายได้ราคาดีกว่าผู้ที่ปลูกแบบปกติ และเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงยังมีการปลูกพืชชนิดอื่นในฤดูการอื่นด้วย เช่น ข้าว และพริก เป็นต้น

ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการเกษตรแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ในการปลูกหอมแดงซึ่งเกษตรกรยังคงนิยมใช้สารเคมีในการปลูกบำรุงรักษาหอมแดงอยู่ เนื่องจากผลผลิตที่ได้จากการใช้ปุ๋ยเคมีมีมากกว่าใช้ปุ๋ยอินทรีย์และการใช้ปุ๋ยเคมีไม่ต้องดูแลรักษามากมายเกษตรกรจึงชอบใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชที่เห็นผลได้เร็วและแรงกว่าใช้สารอินทรีย์ สอดคล้องกับแนวคิดของปิยะนันท์ สุวรรณปิงคำ (2552 อ้างถึงใน พรรณ์ภิภักดิ์ รฐารัตนสกุล, 2555) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้การเกษตรที่ดีที่เหมาะสมมาใช้ในการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในอำเภอสารภีจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรส่วน

ใหญ่มีความรู้และการปฏิบัติตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมในการปลูกผักปลอดสารพิษอยู่ในระดับที่ดีแต่ยังมีบางส่วนที่วิตกกังวลในเรื่องของโรคแมลงที่อาจจะเกิดขึ้น และคิดว่าการใช้สารเคมีจะป้องกันแมลงได้ดีกว่า จึงไม่มีความต้องการนำระบบนี้มาใช้

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้และในการนำวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ควรจะมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการเกษตรแบบพอเพียง และการใช้ประโยชน์จากวัสดุต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว เพื่อที่เกษตรกรจะได้นำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ในการเพิ่มผลผลิตของตน ซึ่งสามารถลดต้นทุนการผลิตได้

2. ส่งเสริมให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมาเป็นใช้สารอินทรีย์มากขึ้นโดยการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทราบถึงพิษของสารเคมีตกค้างในหอมแดง ซึ่งนอกจากสารอินทรีย์จะมีราคาถูกกว่าสารเคมี เป็นการลดต้นทุนการผลิตแล้ว สารอินทรีย์ยังไม่ส่งผลเสียต่อสุขภาพของเกษตรกรและไม่ตกค้างในหอมแดง เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคอีกด้วย

3. ควรจะมีการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหอมแดงเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับหอมแดง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่ง โดยเฉพาะในช่วงที่ผลผลิตล้นตลาด

4. ส่งเสริมให้เกษตรกรทำบัญชีครัวเรือนเพื่อตรวจสอบรายรับรายจ่าย ซึ่งหากเกษตรทำบัญชีครัวเรือน เกษตรกรก็จะสามารถวางแผนการใช้เงินได้เป็นอย่างดี

5. ปลูกจิตสำนึกให้เกษตรกร ลด ละ เลิก การใช้สารเคมีในการปลูกหอมแดง โดยส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาใช้สารอินทรีย์มากขึ้น

6. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เพื่ออำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง และส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาการส่งออกหอมแดงไปในตลาดต่างประเทศ เพื่อจะได้วางแผนการปลูกหอมแดงได้อย่างตรงตามความต้องการของตลาดในต่างประเทศ

2. ศึกษาผลกระทบจากการใช้สารเคมีในการปลูกหอมแดงที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ปลูก

3. ศึกษาเปรียบเทียบการปลูกหอมแดงกับพื้นที่อื่น เช่น จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่จะได้นำส่วนดีมาปรับใช้กับการปลูกในจังหวัดศรีสะเกษ

บรรณานุกรม

กรมวิชาการเกษตร. (2554). *หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจประเมินรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี*. เข้าถึงได้จาก gap.doa.go.th/web_manual/doc/annouce.pdf

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2558). *พอเพียง*. เข้าถึงได้จาก http://www.m-culture.go.th/young/ewt_news.php?nid=245&filename=index

กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์. (2553). *พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร*. เข้าถึงได้จาก http://www.ssruir.ssru.ac.th/bitstream/ssruir/932/1/015_53.pdf

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11*. เข้าถึงได้จากhttps://www.moac.go.th/

กฤตยา มงคลวงษ์. (2552). *พัฒนาการและปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณี ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กัณตีนี แวโน๊ะ. (2550). *ความเข้าใจและการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

กาญจนา สมหมาย. (2557). *แนวทางการพัฒนาการจัดการการผลิตหอมแดงของครอบครัวเกษตรกรตำบลยางชุมใหญ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กีรติยา สวัสดิภาพ. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรรุ่นใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชาวไร่ กาญจโนมัย. (2555). *ประสิทธิภาพของการผลิตเมื่อได้ดำเนินงานตามมาตรฐานสากลการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี: กรณีศึกษา บริษัทสยามไวเนอรี่เทรดดิ้งพลัส จำกัด*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิทยาการจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เดชา กลิ่นจันทร์. (2549). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรับรู้กับระดับการนำไปปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

นาง ค. (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นางน้อย (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นางเพ็ญ (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นางอุ๊ (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นางอู๋ (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นายจ่อย (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นาย พ. (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นายไพ (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นายวัฒน์ (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นาย ส. (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นายสุรินทร์ (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นายเหลง (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

นายอึ่ง (นามสมมติ). (2558, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

เบญจมาศ พันธุ์ดี. (2555). *การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตหอมแดงตามระบบจัดการคุณภาพเกษตรที่ดีเหมาะสมของเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ.* วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประทีป สีลาแสง. (2550). *การพัฒนาการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแกลง จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พรรณ์ภิภักดิ์ รฐารัตนสกุล. (2555). *ทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการอุตสาหกรรมเกษตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พัชรินทร์ สุภาพันธ์ และ ชนิตา พันธุ์มณี. (2556). *การวิเคราะห์มูลค่าทางเศรษฐกิจและระบบการผลิตที่เหมาะสมของผักที่ผ่านมาตรฐานการรับรองตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) สู่เกษตรอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบน*. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. รายงานการวิจัย.

วรางคณา เรือนทิพย์. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าสู่ระบบมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรผู้ผลิตกล้วยไม้ไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาธุรกิจการเกษตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิริพร วงษ์วัฒนะ. (2545). *บทบาทที่คาดหวังของสมาชิกสตรีขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานการค้าภายในจังหวัดศรีสะเกษ. (2557). *ราคาสินค้า*. เจ้าถึงได้จาก http://www.dit.go.th/Sisaket/content.asp?deptid=75&catid=132

สำนักงานเกษตรอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. (2558). *ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร ปี 2556/ 2557*. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2558. เข้าถึงได้จาก http://yangchumnoi.sisaket.doae.go.th/Home.html

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. (2553*). แนวทางการพัฒนาเกษตรกร*. เข้าถึงได้จาก http://yangchumnoi.cdd.go.th/

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ. (2555). *รายงานสรุปการผลิตและการตลาดหอมแดงศรีสะเกษ ปี 2553/ 2554*. เข้าถึงได้จาก www.moc.go.th/opscenter/sk

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2551). หอมแดง: มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร มกอช. 1509-2551. เข้าถึงได้จาก http://agkb.lib.ku.ac.th/acfs/search_detail/result/283726

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2558). *การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง*. เข้าถึงได้จาก http://oae.go.th/ewt_news.php?nid=6582.

สำราญ สะรุโณ, ชะอ้อน พรหมสังคหะ, บุญรัตน์ เหมือนยอด, ไพโรจน์ สุวรรณจินดา, นลินี จาริกภากร และ วิชัย ใจภักดี. (2548). *องค์ความรู้หอมแดง*. เข้าถึงได้จาก http://www.arda.or.th/kasetinfo/north/plant/shallot.html.

สุกัญญา ตู้แก้ว และสมภูมิ พรรณอภัยพงศ์. (2551). *คู่มือนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร หอมแดง*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร.

สุภาพร บางใบ, ปิยพงศ์ บางใบ, พิพัฒน์ ชนาเทพาพร, กิตติธัช แก้วไขแสง และ ประจวบ สมทางดี. (2551*). การทำการเกษตรแบบพอเพียงภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรที่ยั่งยืนสู่ชุมชนท้องถิ่นของเกษตรกร ในจังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีศึกษา ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์*. รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

สุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์, เกษม ศรีเดิมมา, อุรา บุบผาชาติ, ปราโมทย์ ดีวันนะ, พนิดา สีชมพู และ ประทีป จันทร. (2553). *การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ท้องถิ่นด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในภาคการเกษตรแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง*. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สุภาวรรณ วงค์คำจันทร์, กฤษศาสตร์ เต๊ะอุ่ย และ ดิเรก ฤกษ์หร่าย. (2556). *ยุทธศาสตร์การพัฒนา การพึ่งตนเองของเกษตรกรรายย่อย*. เข้าถึงได้จาก http://research.pcru.ac.th/journal_pcru/index.php/re/article/view/140

องค์การบริหารส่วนตำบลยางชุมใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ. (2555). *เอกสารข้อมูลทั่วไปประจำปี 2555*. ศรีสะเกษ: องค์การบริหารส่วนตำบลยางชุมใหญ่.

อดิศักดิ์ พรมเมืองดี. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกกะหล่ำปลีในตำบลบ่อสลี อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาส่งเสริมการเกษตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรวรรณ บุตรโส. (2547). *การวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกหอมแดงโดยวิธีกำจัดศัตรูพืชด้วยสารเคมีและสารชีวภาพในจังหวัดศรีสะเกษ ปีการผลิต 2546/2547*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	ผลการวิเคราะห์
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรพอเพียง					
1. เพศ	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
2. อายุ	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
3. การศึกษา	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
4. วันที่ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการปลูกหอมแดง	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
6. รู้จักการปลูกพืชตามมาตรฐาน GAP หรือไม่ไหม (ถ้ารู้ รู้ว่าอย่างไรบ้าง)	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
7. ท่านได้รับการรับรอง GAP หรือไม่	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
8. การปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับการปลูกหอมแดงสู่มาตรฐาน GAP					
9. ท่านรู้จักการเกษตรแบบพอเพียงหรือไม่	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
10. ได้มีการนำการเกษตรแบบพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตหรือไม่	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
11. ได้มีการนำการเกษตรแบบพอเพียงมาปรับใช้ในการปลูกหอมแดงหรือไม่	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
12. ต้องการพัฒนาการปลูกหอมแดงให้เป็นไปในทิศทางไหน	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับรายได้ที่ได้รับและวิถีชีวิตความเป็นอยู่					
13. ด้านการเงิน	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
- จำนวนเงินที่ใช้ในการปลูกหอมแดงต่อ 1 รอบการปลูก					
- มีค่าใช้จ่ายในการปลูกหอมแดงเท่าไหร่ต่อไร่ ค่า					

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	ผลการวิเคราะห์
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
อะไรบ้าง - หลังจากส่งขายแล้วมีรายได้เท่าไหร่ - รายได้ของครอบครัว มาจากที่ใดบ้าง (การเกษตร รับจ้าง ค้าขาย) - รายจ่าย ด้านใดบ้าง ภาวะหนี้สิน (การกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบ) - การออม การทำบัญชีครัวเรือน - ใน 1 วันใช้เงินวันละกี่บาท - รายได้เพียงพอต่อรายจ่ายหรือไม่					
14. พื้นที่ในการทำเกษตร - ที่ดินของตนเอง หรือเช่า - ชนิดของพืชที่ปลูกในพื้นที่การเกษตร (ปลูกหอมแดงอย่างเดียวหรือมีพืชชนิดอื่นด้วย) - จำนวนพื้นที่ในการทำการเกษตร	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
15. กิจกรรมที่เข้าร่วมทั้งในและนอกชุมชน เช่น งานประชุมชน งานประจำปี	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
16. การสนับสนุนจากองค์กรภายในและภายนอกภาครัฐ ภาคเอกชน/ องค์กรพัฒนาเอกชนเครือข่ายเกษตรกร	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาการเกษตรแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP ในการปลูกหอมแดง					
17. ท่านมีปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาการเกษตรแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP ในการปลูกหอมแดงอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide)

เรื่อง การพัฒนาเกษตรกรรมแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP

กรณีศึกษาหอมหัวแดง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการปลูกหอมแดง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรพอเพียง

ผู้ให้สัมภาษณ์ เพศ.....อายุ.....การศึกษา.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่/ เดือน/ ปี.....

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการปลูกหอมแดง

- มีประสบการณ์ในการปลูกหอมแดงอย่างไร
- แรงจูงใจของเกษตรกรในการทำการเกษตรหอมแดงมาจากอะไรบ้าง
- ปลูกหอมแดงมากี่ปีแล้ว
- แหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตร (ตามธรรมชาติ ขุดเอง)
- พันธุ์หอมแดง (พันธุ์หอมแดงที่ใช้ มีพันธุ์หอมแดงหรือซื้อจากที่อื่น)
- การเตรียมหอมแดงพันธุ์ (พันธุ์ที่ใช้ วิธีการตรียมหอมแดงสำหรับเป็นเชื้อพันธุ์)
- การเตรียมดิน (วิธีการตรียมดิน ลักษณะดินที่ปลูก ระยะเวลาในการเตรียมดิน)
- การปลูก (วิธีการปลูก ระยะเวลาในการปลูก)
- การดูแลรักษา (การรดน้ำ การใช้สารเคมีป้องกันโรคและแมลง การใส่ปุ๋ย)
- การเก็บดอกหอม (วิธีการเก็บ ระยะเวลาที่เก็บ)
- การเก็บเกี่ยวผลผลิต (วิธีการเก็บหอมแดง ระยะเวลาที่เก็บ)
- จำนวนเงินที่ใช้ในการจัดการการผลิต (ค่าจ้างแรงงานในการปลูกการเก็บเกี่ยว ค่าสารเคมี ปุ๋ย น้ำมัน ไฟฟ้า ตอกมัดจุก ค่าขนส่ง ค่าวัสดุอุปกรณ์)
- การขนและการตากหอมแดง มัดจุก ใส่กระสอบ คัดขนาดหอมแดง พาหนะที่ใช้ในการขนส่ง การแปรรูปผลผลิต
- การขาย (ครอบครัวขายเอง, ต่างคนต่างขาย หรือขายผ่านพ่อค้าคนกลาง)
- การรวมกลุ่มสหกรณ์หอมแดง (มีการรวมกลุ่มหรือไม่ การดำเนินการเป็นอย่างไร)
- การสร้างเครือข่าย (ทั้งภายนอกและภายใน รัฐ เอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)
- การขยายตัวของตลาดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
- ข้อตกลงการซื้อขาย หลักเกณฑ์การกำหนดราคา การจำหน่ายผลผลิต
- ราคาสิ้นค้าจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (เพิ่มขึ้น ลดลง)

- มีการแปรรูปผลผลิตหรือไม่

2. รู้จักการปลูกพืชตามมาตรฐาน GAP หรือไม่ไหม (ถ้ารู้ รู้ว่าอย่างไรบ้าง)

3. ท่านได้รับการรับรอง GAP หรือไม่

- ถ้าได้ เหตุผลที่ท่านปลูกหอมแดงตามมาตรฐาน GAP คืออะไร

- ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับ GAP หรือไม่

- ถ้าไม่ได้รับการรับรอง เหตุผลที่ท่านไม่ปลูกหอมแดงตามมาตรฐาน GAP คืออะไร

4. ท่านรู้จักการเกษตรแบบพอเพียงหรือไม่

ส่วนที่ 2 การปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP

ข้อกำหนด/ เกณฑ์	การปฏิบัติ		วิธีการปฏิบัติ	ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติ
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ		
1. แหล่งน้ำ				
1.1 ใช้น้ำจากแหล่งที่ปลอดภัยหรือไม่				
1.2 มีการตรวจวิเคราะห์สภาพน้ำหรือไม่				
2. พื้นที่ปลูก				
2.1 มีการตรวจประเมินความเสี่ยงสภาพแวดล้อมหรือไม่				
2.2 มีการตรวจวิเคราะห์ดินหรือไม่				
2.3 มีการบันทึกข้อมูลประจำแปลงหรือไม่				
3. การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร				
3.1 มีการใช้สารเคมีตามคำแนะนำในฉลากและคำแนะนำของเจ้าหน้าที่หรือไม่				
3.2 ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่เกษตรหรือไม่				
3.3 ได้มีการจดบันทึกการใช้สารเคมีภายในแปลงหรือไม่				
3.4 มีการหยุดใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนการเก็บเกี่ยวหรือไม่				

ข้อกำหนด/ เกณฑ์	การปฏิบัติ		วิธีการ	ความคิดเห็น
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ต่อการปฏิบัติ
4. การเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตผลภายในแปลง				
4.1 สถานที่เก็บรักษาต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดีหรือไม่				
4.2 อุปกรณ์และพาหะในการขนย้ายสะอาดปราศจากการปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภคหรือไม่				
4.3 มีการขนย้ายผลผลิตอย่างระมัดระวังหรือไม่				
5. การบันทึกข้อมูล				
5.1 มีการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัตถุอันตรายหรือไม่				
5.2 มีการบันทึกข้อมูลการสำรวจศัตรูพืชหรือไม่				
5.3 การบันทึกข้อมูลอื่น ๆ				
6. การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช				
6.1 มีการตรวจผลิตผลที่เก็บเกี่ยวแล้วว่ามีศัตรูพืชติดอยู่หรือไม่				
6.2 ถ้าพบศัตรูพืชติดอยู่มีการคัดแยกอย่างไร				
7. การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ				
7.1 มีวิธีการในการเก็บเกี่ยวให้ได้หอมแดงที่มีคุณภาพอย่างไร				
7.2 มีการคัดแยกผลผลิตอย่างไร				
8. การเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว				
8.1 เก็บเกี่ยวหอมแดงในระยะที่เหมาะสมตามเกณฑ์ในแผน ควบคุมการผลิตหรือไม่				
8.2 การเก็บเกี่ยวไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อคุณภาพของหอมแดง				

ข้อกำหนด/ เกณฑ์	การปฏิบัติ		วิธีการ	ความคิดเห็น
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ต่อการปฏิบัติ
8.3 มีการขนย้ายผลผลิตอย่างระมัดระวังหรือไม่อย่างไร				
9. สุขลักษณะส่วนบุคคล				
9.1 มีการใช้อุปกรณ์ในการป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีหรือไม่				
9.2 มีการดูแลสุขลักษณะส่วนบุคคลเพื่อป้องกันการปนเปื้อนสู่หอมแดง				

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชแบบ GAP และรายได้ที่ได้รับ

- จำนวนเงินที่ใช้ในการผลิตต่อ 1 รอบการปลูก
- มีค่าใช้จ่ายในการปลูกหอมแดงเท่าไหร่ต่อไร่ ค่าอะไรบ้าง
- หลังจากส่งขายแล้วมีรายได้เท่าไหร่

ส่วนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและประยุกต์ใช้การเกษตรแบบพอเพียงในการปลูกหอมแดงกับมาตรฐาน GAP

- ได้มีการนำการเกษตรแบบพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตหรือไม่
- ได้มีการนำการเกษตรแบบพอเพียงมาปรับใช้ในการปลูกหอมแดงหรือไม่
- ต้องการพัฒนาการปลูกหอมแดงให้เป็นไปในทิศทางไหน

ส่วนที่ 5 วิถีชีวิตและความเป็นอยู่

1. การเงิน
   - รายได้ของครอบครัว มาจากที่ใดบ้าง (การเกษตร รับจ้าง ค้าขาย)
   - รายจ่าย ด้านใดบ้าง ภาวะหนี้สิน (การกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบ)
   - การออม การทำบัญชีครัวเรือน
   - ใน 1 วันใช้เงินวันละกี่บาท
   - รายได้เพียงพอต่อรายจ่ายหรือไม่
2. พื้นที่ในการทำเกษตร
   - ที่ดินของตนเอง หรือเช่า
   - ชนิดของพืชที่ปลูกในพื้นที่การเกษตร (ปลูกหอมแดงอย่างเดียวหรือมีพืชชนิดอื่นด้วย)

- จำนวนพื้นที่ในการทำการเกษตร

3. กิจกรรมที่เข้าร่วมทั้งในและนอกชุมชน เช่น งานประชุมชน งานประจำปี

4. การสนับสนุนจากองค์กรภายในและภายนอก ภาครัฐ ภาคเอกชน/องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายเกษตรกร

ส่วนที่ 6 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาการเกษตรแบบพอเพียงเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน GAP ในการปลูกหอมแดง